

сланика. (**Павле Анђелић:** И ја сам се јавио за реч.) Да ли би г. Анђелић говорио у име групе? (**Павле Анђелић:** Не, не, у име своје.) Дакле, према томе има још четири пријављена говорника, који не говоре у име група: један демократски и три комунистичка говорника. Ја молим Одбор да реши, да ли ћемо наставити дискусију или ћемо гласати.

Господа, која су за то да се дискусија закључи и да се приступи решавању, нека изволе седети. Господа, која су за то да се дискусија настави и да се да реч нека изволе устати. (Већина седи.) Објављујем, господо, да је дискусија закључена. (**Триша Кацперовић:** Ми нећемо учествовати у специјалној дискусији, ако нам сада дате реч. — Граја и објашњење). Господа комунистички посланици изјављују, да неће присуствовати у специјалној дискусији овога нацрта законског, па стога

моле, да им се допусти да један њихов говорник у име групе реагира на досадање приговоре. Одбор има права, господо, да с погледом на то, што комунистички посланици неће присуствовати у специјалној дискусији, одобри тај говор. Стога питам одбор: је ли вољан да једном комунистичком посланику дозволи говор у име групе? (Одбор одобрава.)

Међутим, како смо почели рад у пет сати с тим да наставимо и ноћу по потреби, а видим да расположење одбора није да се вечерас и даље ради, то ову седницу закључујем, а идућу заказујем за сутра у осам и по сати у јутру, и молим господо чланове одбора, да у то време тачно дођу на седницу.

(Седница је закључена у 20 часова.)

V. СЕДНИЦА

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ

СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА

држана 29. јула 1921. године у Београду.

Председавао Председник др. **Момчило Нинчић**.

Секретар др. **Љуба Поповић**.

(Почетак седнице у 9 часова.)

Председник др. **Момчило Нинчић:** Молим вас, господо, да изволите заузети своја места. Отварам данашњу седницу. Према споразуму на синојној седници треба један од господо из комунистичког Клуба да узме реч. Реч има г. **Коста Новаковић**.

Коста Новаковић: Господо, ја сматрам, као и већина господо Законодавног Одбора, да је ова седница, која замењује дискусију у пленуму о једном новом законском пројекту, врло важна. И ако је било појединих мишљења и лакога третирања ових ствари од стране поједине господо посланика, ја сматрам да је то због тога, што постоји извесно расположење, које се осећа и ту, или на улици или у једном делу грађанства, и да се мисли, да је ово питање готово за решење на онакав начин, како га је Влада поднела.

Ја мислим, да то питање није решено овим пројектом Владе и да оно треба да буде дискутовано овде на један свестран детаљан и ошвиран начин и да се на политичку ситуацију, ради које се доноси овај пројекат, баца један широк поглед, па да се донесе једно решење, које треба да излечи зло у којем се земља налази.

И ми налазимо, да је стање у земљи врло рђаво, и да то треба лечити на извесан начин. Мени је жао што г. Прибићевић као Министар Унутрашњих Дела, као заступник Владиног мишљења и референт у овом питању, није многе ствари посматрао очима једнога политичкога економца, или једнога државника, него очима једнога обичнога политичара, једнога обичнога партијскога човека. Он многе ствари добро и не познаје,

многе ствари из нашега комунистичкога покрета незна никако, а многе опет ствари, које овде доноси као углед и пример, такође представља непотпуно и не онако као што оне стварно постоје.

Ми смо овде од њега чули, да се овај законски пројекат базира поглавито на законима, који постоје у другим земљама. Он се позивао на Америку, Белгију, Швајцарску, па чак и на Француску, наравна ствар, није се могао позивати на Мађарску и Румунију, јер би то била срамота за једну демократску земљу каква треба да буде наша земља, али се за њега не може рећи, да се позива потпуно верно на поједине примере, да докаже тезу и да обрани овај пројекат, који се доноси против комунистичке пропаганде и комунистичког покрета. И да је то тачно што кажем најбољи је доказ то, што у Америци излазе комунистичке новине, постоји комунистичка штампа и постоји комунистичка партија и секције свих националности, па према томе постоји и Југословенска секција комунистичке партије. Све те партије имају своје органе и, наравна ствар, да власти у деловању тих партија мешају се колико то деловање може да се подвргне противу анархиста и терориста, али тај закон унтерен је поглавито против синдикалних анархистичких организација, које отворено проповедају терор. То је циљ томе закону. Према томе, господо, кад се овде претреса једно важно питање, кад се хоће једним законом да погоди цела једна партија, представник, у овоме случају једини представник организоване радничке класе, јесте комунистичка партија, а једним врло малим делом социјалистичка.

Господо, то је случај са Швајцарском где излази на стотину комунистичких листова. Закон, који гони анархистичку и терористичку пропаганду и тамо се може да примењује на комунисте у толико у колико би њихова акција и пропаганда

била такве природе. Међутим, листови излазе и партија постоји. У Француској такве партија комунистичка постоји и ви се можете уверити сваки даном из њихових новина и из њеног главног органа »Иманите«. Та партија броји сада 120.000 организованих чланова, а главни орган те партије излази у 200.000 примерака, и те су организације распрострањене по целој земљи и сваки дан се множе. Према томе, кад би у Француској постојала добра воља да се угуши комунистичка партија или да је ослабе, зар не би могле да се припреме такве мере, какве се хоће да примене код нас? (Један глас: Зато што није тамо било пуцања.) И тамо је било пуцања много више него овде, а било је често пута и крвавих сукоба, али француска влада то није учинила просто зато, што је била свесна да комунистичка партија, као израз тежња радничке класе, не може лако да се сузбије, јер она извире из односа, који постоји у друштву француском као што постоји и у другим развијеним земљама, као што извире и из других односа у друштву. Исти је случај са Белијом, где такође постоји комунистичка партија и комунистичка штампа. Према томе, господо, овај закон не може се изједначити са осталим законима у овој земљи, јер су они закони друге врсте, јер они закони не погађају комунистичку партију, не односе се на комунистичку партију, и текстурално ти закони су против анархистичке, против терористичке акције. Према томе, господо, ако хоћемо да и ми владамо методама Запада, као што рече г. Министар, онда ми не можемо донети овај закон и тврдити, да се у нас влада методама Запада, јер Запад, господо, није донео такав закон. (Један глас: Што се ви не владате по методама Запада?) О томе ће бити речи. Да ли се ми владамо по методама Запада или не, то се може најбоље видети из акције наше партије, у току ове две или три године за ово време, пошто је наша партија поново стала на своје ноге. Ја мислим, да, господо, нећете моћи наћи у акцији наше партије никаквих тих метода, које су употребљавале организације у Америци или мање терористичке групе у другим земљама, или атентате, које су поједине личности или моментано расположене личности чиниле. Никакав атентат у нашој партијској акцији такве природе ви не можете наћи. Господо, ви знате врло добро да наша партија није, и ако се то хоће да представи, тежила ни хтела по сваку цену револуцију за данас, сутра или прекосутра, за недељу, и да се према томе у томе правцу и развијала. Ви знате, ви сте чули из уста господо, која су сад отишла у десно, ви сте чули из уста г. Јакишића из Босне и Херцеговине, ви сте то читали вероватно и у штампани нашој и њиховој, да су говорили, да је 1919. године стање у Босни и Херцеговини било такво, да су за време преврата социјалисти могли узети власт у своје руке да су хтели. (Граја: То не стоји.) То су они тврдили. (Др. В. Андрић: Ви сте после Јакишиће избацили из »Гласа Слободе« и чудновато је што сте се ви тада необично занимали Босном и Херцеговином.) Ја вам кажем то, да су господо Јакишићи тако посматрали ствар, а међутим ми нисмо тако посматрали. Само хоћу да вам кажем, да ти, који су сад на десној страни, да су они у то време имали много мање проницљиво око него ми, кад су веровали да је социјалистичка партија у Босни и Херцеговини могла узети власт, зато што у оном моменту, кад је стварано Народно

Веће, није било никакве организоване државне власти. Међутим, ми мислимо да социјалистичка партија то није могла урадити, а и кад би могла никада не би социјалистичко-комунистичка партија тако штогод смела урадити, јер би тиме сама себе негирала, јер би тиме потрла своје принципе. Комунистичка партија неће да дође на власт нити да узме власт у своје руке само зато, да изврши освету над г. Прибићевићем или г. Рибаром, како кажу новине нити да изврши неку крваву бању за 48 сати, па да се повуче.

Господо, о комунистичкој партији ви немате права да тако судите, нити комунистичка партија гледа на ствари тако. Комунистичка партија доћи ће на власт, покушаће да дође на власт само онда, кад буде уверена, да ту власт може одржати у својим рукама. А, господо, ми вам искрено кажемо ни једнога момента од преврата па на овамо ми нисмо могли помислити, да можемо узети власт у своје руке под условом, да је збиља можемо и одржати. То признање, ако нисте чули раније, а ми смо га увек износили на нашим зборовима, то признање могли сте опазити из наше акције, коју смо извршили за ове две или три године. Било је, господо, стање врло хаотично у 1919. и у 1920. години. Ви знате да су се војници тада врло мало одазивали на позиве, да је саобраћај био и сувише рђав, да је индустрија и уопште привреда у земљи била у посве нередовном стању. — што је све омогућавало да се врше мањи преврати и сукоби, па чак и пучеви, па ипак никада комунистичка партија није дошла у положај да прави ма какве пучеве. На тај начин она би могла само да се осрамоти. Тек онда, господо, кад ми будемо имали организоване снаге, одлучујуће елементе у једној земљи узга се, тек онда када будемо имали јаку радничку класу, организовану, онда ми можемо помислити да дођемо на власт и то једним путем, који зависи од сукоба сила у тадашњем моменту, путем било преко једног изабраног тела или путем крвавог сукоба, револуције.

Зашто смо ми, господо, долазили на ту тему, која се непрекидно овде потрже? Зашто смо ми за социјалну револуцију? Ви познајете врло добро програм и технику социјалне демократије пре рата. Ви знате врло добро, да је она била за социјалну револуцију и да је сматрала, да ће се овај прелаз моћи извршити само преко диктатуре пролетаријата, која може трајати читав низ година или кратко време. То је старо гледиште марксистично, које је изражено у комунистичком манифесту одобреном 1914. год., кога усвајају такође центрумани, које г. Прибићевић необично цени и чини им услуге као и цела влада. Ти центрумани социјалну револуцију сматрају као такву, да ће она моћи решити велики социјални проблем друштва. Они су за диктатуру пролетаријата па и за Совјете. У осталом и г. Прибићевић, колико сам чуо, и његов брат такође сматрају, да поједине друштвене класе треба да се организују у Совјете и такође да је потребно да организују сељаци у сељачке Совјете. Према томе Совјети сами по себи нису страшна ствар. То је један технички термин. Ми знамо врло добро, да су Совјети у Русији такође били у рукама некада социјалних револуционара а доцније мењшевика, и да су тек доцније преишли у руке бољшевика, тек онда када су мењ-

шевици, кад је ситна буржуаска демократија заједно са социјалистима банкротирала и није могла да одржи власт у својим рукама. Господо, према томе »Совјет« није страшна ствар, као што није страшна ствар ни диктатура, ни социјална револуција. То нису страшне ствари и нису тако крваве као што је г. Прибићевић то хтео да представи. (Један глас из центрума: Немојте мислити, г. Новаковићу, да смо тако наивни. Признајте Ви нашу диктатуру, кад мислите, да диктатура није страшна ствар.) Ако Ви сматрате, да су се односи у друштву сада тако затегнули, да треба једна класа да узме диктатуру у своје руке, ми сматрамо још мање, да је ово стање такво, да је близу до грађанскога рата, или да је близу сам грађански рат, као што је рекао г. Љуба Јовановић, ми не сматрамо исто тако да је ово стање затегнуто толико, да једна класа треба да узме диктатуру у своје руке. Ви то најбоље видите по томе и по свему овоме што се дешава у земљи. Може бити речи о диктатури једне странке, када дођу сукоби маса, кад дође велика акција маса. Онда тек може бити речи о томе, да се из тих сукоба породи потреба да једна класа узме диктатуру у своје руке. Међутим, Ви не можете рећи, да постоје сукоби маса што су извршена два атентата. То су појаве, које су за осуду и које штете како представницима данашњег поретка и њиховој земљи, тако исто, а може бити и највише штете организованој борби радничке класе. И ми њих не само да не желимо, него ми њих свим силама морамо сузбијати. Али је питање, да ли смо ми у могућности да то урадимо и да ли можемо да урадимо у овоме моменту. Да ли можда нема кога и од нас, коме је глава у опасности као и код вас? Ми само нећемо са овим да излазимо и да се поносимо, али можда нећемо и од нас прете исте усијане главе зато, што можда сматрају, да они чине добро, а да ми чинимо рђаво.

Господо, ми никада нисмо хтели ни ту крваву револуцију, о којој се говори сваке седнице. То зависи од тога како ће се развити наше друштво у Југославији, како ће се развити радничка класа, како ће она стицати снаге да збиља може задржати у себи све елементе, који су потребни да се дође до покушаја да се узме власт у своје руке. У својој програму ми смо показали и јасно дали доказа о томе, кад ми можемо приступити извршењу свога крајњег циља, а све докле имамо да радимо.

Да ли су те наше радничке масе организоване и спремне да воде једну акцију? Да ли ми имамо изражену вољу већине народа, па да можемо приступити извршењу свога циља? (Чује се: А Лењин?) Кад је реч о Лењину и о Русији, могу вам рећи само толико, а другом приликом, ако дође до претреса интерпелација о Русији, онда би могли говорити опширније. За сада ћу рећи само оволико, колико ви свакако знате: да су бољшевици пре октобарске револуције говорили мењшевицима и револуционарним социјалистима, да немају никакве намере да узму власт у своје руке и да ће бити само лојална опозиција, а да остављају социјалистима, револуционарима и мењшевицима да сами образују владу.

Дакле, видите да бољшевици нису журили и нису тако журили да узму власт у своје руке, знајући са колико тешкоћа имају да се боре. Револуционарни социјалисти и мењшевици обећали су, да сами образују владу. Међутим, они је нису сами

образовали, већ су поново увукли у владу и буржоаске елементе, што их је, разуме се, и срушило. И онда је настала совјетска револуција, у којој су бољшевици добили солидну већину од неколико масова преко половине и са том већином ослањајући се на ту моралну снагу, бољшевици су били у стању да прихвате све власти у своје руке свесни тога, да је могу кроз кратко време из руку поново изгубити. И они су збиља толико пута у току времена говорили, да ће докле, док су на власти, радити у духу својих идеја трудећи се, да радничка класа као производна снага и селачки елемент као најглавнија снага једне државе имају највећи утицај у руковању државним пословима. (Љуба Јовановић: Колико грађана у Русији имају право гласа?) Ми не мислимо, да постизавамо јурини на свој циљ и врло смо често пута показали, да смо умерени и да смо врло разборити, кад се тиче тога, да се поједини сукоби, делимични парцелни сукоби, не изазову између нас и државне власти. Ја не знам, господо, али нека ми и са друге стране докажу супротно. Ја само тврдим, да нигде раднички покрет, да нигде наша партија није изазвала ни један пуч, ни један сукоб са властима, већ су се они често пута повукли испред напада државних власти. Господин Прибићевић врло добро зна, да ми немамо никаквог удела у пучу Суботичком и да смо се ми трудили, да такве елементе, који хоће да изазивају пучеве, из своје партије искључимо, а што нисмо успели да то потпуно урадимо, зна се врло добро због чега је то. Због краткога времена и због нередовних прилика, које су владале у Војводини приликом обуставе рада и радничких организација. Али ипак, господо, можемо рећи, да смо ми, што се тиче Србије, Босне и Херцеговине, Хрватске, па ако хоћете и Далмације, учинили, да све те елементе искључимо, а ја бих могао рећи и са много више успеха смо ми то учинили, но што је то учинила демократска партија, нека ме господа извине. Они врло добро знају, да су у њеној партији нашли прибежишта многи елементи, који су били криви за много што шта за време прошлих режима, што је са свим разумљиво да људи траже прибежиште у оној партији, где могу да га нађу. Многи су људи покушали и код нас да нађу прибежиште, али су били одбијени. Господо, у Босни и Херцеговини, у Хрватској, па и у Србији нема ни једнога прокажених тина у нашој партији. Чак га нема ни у Далмацији. Наши Клуб у томе погледу стоји најбоље, јер у њему има 45 чистих Шумадинаца. (Чује се из центра: Па жалост.)

Господо, ви не можете тражити од једне партије, да за тако кратко време очисти апсолутно све оно, што је несолидно. То је немогуће учинити. Нама то предбацују центрумани. Један је господин чак рекао, да сам ја био у Босни и Херцеговини. Био сам, господо, по партијском послу и може бити да ћу тамо остати целог свога живота. Као год што ви тражите своје занимање као адвокат или човек које друге професије, исто сам тако и ја тамо отишао да радим своје партијске послове, са којима сам се упознао. Центрумани ми добацују, да у Босни и Херцеговини ми имамо франковачке и друге елементе и т. д. Али, господо, ја могу да Вам кажем, да после Вуковарског Конгреса код нас није примљен ни један од тих елемената осим оних, који су до тад били примљени од центрумана. Тај прекор, који нам они упућују,

вреди исто толико, колико и прекор, који Ви упућујете овде. Ми знамо врло добро, да се у једну партију могу увући несолидни елементи, али је партија дужна да те елементе чисти, и само кад се не смета томе чишћењу, оно се може провести, а ако се у опште праве ма какве сметње у томе погледу, онда се онемогућава да ми партију поставимо на основу, на каквој смо ми желели да она ради, у ономе правцу и са оним људима, са којима смо ми желели да радимо.

Да бисмо обезбедили партију од тих несрећних елемената, ми смо нашим статутом предвидели, да једно лице може постати пуноправни члан наше партије тек после три месеца испитивања, које се врши над њим од стране чланова и од стране организације. Према томе, ви нам не можете пребацивати, да су наши чланови несолиднији него ли ваши зато, што су неки од наших чланова могли да изврше онакве глупости, да изврше онаква дела, и то само зато што ми нисмо били у могућности да у току ових седам месеци вршимо икакву контролу над њима. И ти анархистички елементи потхрањивани су овим стањем, које је било владало у току ових седам месеци, т. ј. гоњењем радничких организација на све могуће начине. То гоњење наших организација утицало је на те млађице, који су се одметнули од партијског водства и навело их на те кораке, који су učinili много више штете партији, него ли вама, učinili много више штете него што су они мислили, да ће учинити корист. Господо, наша партија, као што сам малочас казао, није лучистичка. Ми не мислимо, да са неколико хиљада људи па чинишмо јурину на државне власти. Ми смо увек у нашим програмима и у нашим статутима писали у томе смислу. Ево, ја ћу вам и прочитати шта смо ми у том правцу писали: »Развој борбе не мора бити у форми« и т. д. На се ту даље редају слике ситних сопственика и осталих радника, који су у оним групама радног народа, од којих зависи привредни развој једне земље.

Кад је тако, господо, онда би требало при доношењу овога закона осврнути се на то и не доносити један закон против једне класе, која представља социјалне тежње, и која представља једну класно и принципијелно организовану борбу. Онда се противу ње не треба служити оваким средствима и оглашавати је за терористичку организацију и анархистичку само због тога, што се у њеној средини или крај ње нашла елемената, који су и противу њене воље; затим противу воље њеног водства пореметили мир и ред у земљи.

Господо, наше држање и у Скупштини, наше држање према влади и с поља није тако као што се хоће да представи овде. Ми смо дошли у Скупштину, показали смо да смо дошли ради тога, што имамо интереса у извесним пословима те Скупштине, у извесним, најглавнијим пословима те Скупштине при доношењу Устава, при доношењу основних закона о грађанским правима и слободама, и доношењу закона социјалних и економских, који су потребни радничкој класи за правилно развијање њене борбе, док је капиталистичка држава јака ради искоришћавања парламентарне борбе за опште право гласа, за политичка права, за учешће у изборима. Ми смо тако радили до сада и радићемо и у будуће.

Говор господина Јовановића у име радикалног клуба, који је био врло смишљен, врло умерен,

који се је трудио да објективно посматра ствари, може ипак да претрпи многе корекције, које ће баш бити у интересу правилног доношења закључака седница законодавног одбора. Господин Јовановић вели, да терористичка акција, која се поставља у земљи, да је та терористичка акција нешто изузетно од онога, што се дешава у другим земљама, где се ствара једна терористичка организација за извршење дела, па било да успе или да не успе она се растура. Господо, не постоје нека нарочита правила за терористичку акцију у једној земљи, она зависи од режима, који влада у тој земљи, има специјалан задатак да уклони једну личност или једну групу личности и тађа и ако погоди, њена је акција завршена, а ако не погоди, сматра се, да је побеђена. У Русији терористичке организације створили су социјалисте-револуционари, који су водили радничку партију, али не по марксистичкој теорији. Никада бољшевичка партија није стварала терористичке организације у Русији, то ће и господин Јовановић као лојалан противник признати. Никада није бољшевичка партија никоме саветовала да води терористичку акцију и да приређује атентате. Господо, кад је убијен Либкнехт и Роза Луксембург, бољшевичка партија интернационале препоручивала је радницима немачким, да апсолутно одустану од сваке освете и терористичке акције као одговор на убиство Розе Луксембург и Либкнехта. Ја ћу вам још рећи и ово, да је комунистичка партија треће интернационале стигла да да свој суд чак и о атентату на Престолонаследника и да га је она најенергичније осудила и изјавила, да ће предузети кораке против свих оних, који буду нашили уочишта у Русији и који су организовали тај атентат. Ви ћете, господо, имати могућности и да се уверите о томе шта је трећа интернационала предузела. (Добацавање: Је ли др. Сима Марковић ухапшен?) Господо, Сима Марковић је био тај, који је тражио да се предузму најенергичније мере против оних, који буду дошли у Русију, а који су били умешани у атентат.

Господин Јовановић зна врло добро, и ако је Русија затворена, ипак има путева да и влада сазна многе ствари, које се дешавају у Русији, да пошаље своје курире да се обавештава о свима питањима. Господин Љуба Јовановић многе ствари боље зна, него други зато, што је приступачнији тим стварима. Према томе, господо, у Русији такве акције не може бити. Ја не верујем, да би се ова акција могла да продужи. Могла би се продужити само онда, кад би биле прилике као у царистичкој Русији. То се не може рећи, да су данашње прилике у Југославији као у апсолутистичкој и царистичкој Русији, далеко су од тога господо. Међутим ово је једна психоза, једна болесна психоза против омладинаца и тих тинава, који су се одметнули од партије, и та психоза може трајати кратко, а можда је већ и своју кризу прешла. Ја сумњам, да ће ти људи бити у стању да покушају такве сличне ствари да даље раде, кад виде оно што иза тога долази и ако имају и мало свести и ако имају и мало додира са радничком класом, они ће увидети, да би радничкој класи много више штетили, којој хоће тобож да помогну, у којој су некада били на изашли из ње.

По нашем уверењу, ми мислимо, да има начина, да се терористичка акција, ако би се баш и

продужила, да се сузбије а овај начин, који се предлаже, апсолутно није тај начин.

Даље, господин Јовановић долази на идеју и пита се, да ли ти терористи имају везе са комунистичком партијом, и налази да имају везе са комунизмом, јер сви они кажу, да су комунисте. Нека би се и веровало да чине као комунисте. Не може комунистичка партија носити одговорност за та дела ни по својој јавној раду, јер икада она није то проговедала, него је на против осуђивала. Не може бити комунистичка партија одговорна зато, што се у свести једнога човека рефлектују идеје на други начин, него што бива код једнога паметног и разборитог човека. То може бити једна жалосна појава, једна немила појава, за саму партију сувише непријатна, али много је разумљивије зато, што су ти елементи били врло мало под нашим утицајем, и ако се ти атентатори називају чланови комунистичке партије, они су били врло мало чланови партије. За тога Стејића чуо сам чак, да је неписмен човек, да није прочитао ни једну књигу, ни једне новине, да није пратио комунистички покрет и да си је сам у својој глави створио комунизам и према томе комунизму у својој глави радио само бомбом и цушком. У великим организацијама, партијама, господине Јовановићу, дешавају се често такве ствари што саме организације неби желеле. Тако се је дешавало то и у вашој партији много што шта, што неби требало да се деси. Господа демократи хоћу да пређу преко тога, да у њиховој партији нема компромитованих личности из прошлих режима ни Мацарона, ни Цемаца, ни јеврејских елемената.

Љуба Давидовић: Ви смећете главну ствар са ума, да још није нико никога убио, то је главна ствар. Кад бих ја све то веровао, што ви сад у говору износите, ја бих се уписао у комунистичку партију. Ја вас не могу да разумем.

Коста Новакковић: И треба да нам верујете и онда верујте, да не би имали потребе да устајете против нас и не би било сукоба против нас. Нама се пребацује да комунистичка партија није ништа учинила, пошто су искрели атентати и да није довољно осудила те атентате. Одмах сутра дан овде у Скупштини наша партија дала је довољно изражаја о томе и осудила догађаје, али ако сматрате, да реч »осудити« треба понављати непрекидно и у свима нашим говорима у Скупштини, ја држим, да је било довољно па и сувише осуда с наше стране, а ми би ту осуду могли да потврдимо на много бољи начин, да се можемо да разрачунамо са тим елементима, онако како ми знамо.

Ми сматрамо, да један социјални покрет, који има услове за развој, не треба сметати.

Несумњиво је, да капитализам рађа комунизам и радничку класу и да је она његов противник. Али је несумњиво, да је радничка класа у исто време и његов савезник у друштвеном развоју. Меминовно је у интересу капитализма, да има једну добро организовану радничку класу, која ће за своје политичке поступке да одговара преко својих представника и која ће се моћи да врши поједине непаде, који могу да ремете саме основе у друштву и целокупно устројство у друштву. С тога капитализам мора да јача ту радничку класу и мора да чини неминовне уступке радничкој класи. У томе је дијалектика развитка буржоаскога друштва, да буржоазија сама рађа и

помаже свога противника, јер тиме помаже себе и напредује и развија се сама.

Господо, нарочита ствар, на коју су ударили г. Министар Унутрашњих Дела и г. Јовановић, јесте рад илегалних организација, као и она трећа тачка услова под којим је комунистичка партија примљена у интернационалу. И ако наша партија формално није на конгресу усвојила 21 тачку, али се је она сложила с том 21. тачком и она је то своје слагање на свој начин доставила комунистичкој интернационали, па ће зато слободно и отворено изаћи на јавност и пред јавни суд.

Господо, код нас нису постојале никакве илегалне организације, и ако г. Јовановић вели, да трећа тачка то налаже, нису постојале због тога, што ми сматрамо докле год се може радити легално, као што смо радили до »Обзнане«, докле ћемо и радити, сматрајући да је тај рад за нас довољан.

Наше организације раде легално, а не илегално, и далеко су од тога да раде у духу терористичких организација, што се хоће да потури нашим легалним организацијама, које су раније постојале и што ће свакако судска истрага изнети на видело.

Ја не знам чега наше организације имају заједничког са терористичком организацијом. Међутим, ви их ипак све уврштајете у терористичке организације. Наше организације, у колико су постојале, може се рећи, да су постојале до »Обзнане«, а од »Обзнане« не може се рећи, да смо имали организација. Ми смо само са нашим члановима одржавали мале састанке, на којима смо се трудили, да подржимо дух код наших чланова, да не клону и радили смо поглавито на томе и у Скупштини и свуда, да наш покрет легализујемо.

Господо, господин Јовановић каже: зашто смо ми после »Обзнане« долазили тамо? Зато, господо, што смо и раније тамо долазили и што смо били одређени на појединим административним дужностима наше партије. Тако, ја сам био као секретар наше партије у Сарајеву, па сам и даље тамо радио, зато што ми је то била дужност да и даље радим на истоме месту, на коме сам одређен. Радио сам са људима то што вам сад овде рекох т. ј. одржавао сам везу са појединцима и гледао, да створим боље уверење код наших чланова, да ће наша партија морати ускоро да се легализује и да дух наших чланова не клоне, да се они морално одрже и да нас и даље потпомогну у нашем раду на легализовању наше партије.

Оно, што сам ја тамо радио, ја верујем, да је и сарајевска полиција знала и нема ничега другега, што би се могло да пребади било мени било ма коме моме другу, јер би то свакако изишло на видело. А оно, што смо радили после »Обзнане«, био је само један стоти део од онога легалнога рада, који смо ми радили пре, докле су организације биле отворене. На обичним састанцима, понављамо, одржавали смо морал код наших чланова и радили на томе, да се синдикалне организације поново отворе. Циркуларе, које је поводом тога упућивала партија несумњиво да има истражна власт у својим рукама, па ће се то изнети пред суд и видеће се шта они садрже. Један такав циркулар, мислим, да је објављен у буржоаским листовима, кад ја нисам био овде и у њему говорено је о нашем гледишту на ситуацију, и ако хоћете да budete лојални, видећете да они не садрже ни-

чега, што личи на тајни илегални рад, а да су циркулари далеко од тога да личе на какву терористичку акцију.

Као што је наш друг Милојковић јуче казао, ја то данас понављам, да ми нисмо казали, да су атентати били фингирани, измишљени, нама то не треба протурати, на против, атентати су се десили. Ако збиља истражна власт утврди, да постоји терористичка организација, онда гоните те терористичке организације. Ми, међутим, овде одлучно изјављујемо, да те терористичке организације апсолутно никакве везе нису имале са покретом нашим, да ми никада од како постоји наша партија нисмо стварали терористичке организације, него смо чак и напротив били одлучни противници сваке терористичке акције.

Нека се, господо, утврди, да је Ковачевић крив, па онда нека он и одговара за то, али се никако онда не би могло то набацити целој партији. (Чује се: Што га нисте искључили?) Кад је Ковачевић полазио у затвор, он је нама дао изјаву, кад смо га питали, да ли у опште познаје и зна за те терористичке организације. Он је то апсолутно одбио и казао, да их не познаје. Међутим ако их он познаје, онда он сам може да носи одговорност, без обзира на то што је комунистички посланик, јер би он у томе случају радио сам на своју руку, али зато не треба казати да постигне саму партију.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Господине посланиче, имате да говорите још свега два минута.

Коста Новаковић: Молим још само за пет минута.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Ви сте испричали све своје време; закон је јачи и од мене и од вас, господине посланиче.

Коста Новаковић: Допустите ми, да говорим још само пет минута.

Господо, те везе, које смо ми одржавали са 3. интернационалом, оне су толико јавне, да о томе не треба говорити. И наши делегати, који су отишли у Русију, — вели се, зашто су отишли без пасоша, отишли су због тога, што наша влада не даје пасоше као што друге владе дају и као што друге владе шаљу делегате ма којих странака из своје земље или и саме државне функционере, да се увере о стању, које сада влада у Русији. Русија је нудила, ми смо то доставили влади, да наша влада пошаље неколико човека из наше партије који би се уверили о стању, које сада у Русији влада. Ми смо сами хтели да пошаљемо из своје партије неколико човека, који би се упознали са стањем у Русији, јер то је и у интересу развитка комунистичке партије и у интересу сређивања и разграничавања свију појмова. Господо, није нами идеал стање, које је у Русији данас. Нами је идеал комунизам. Ми не желимо, да у својој борби прођемо кроз овако велике тешкоће, кроз које су прошли они, ми ћемо се са њиховим искуством послужити и гледаћемо, да избегнемо те тешкоће, и зато је било потребно да наши другови оду у Русију.

Видите, господо, нико није већи критичар руских прилика у болшевичкој Русији од самих болшевика. Никада теже критике није пало као на трећем конгресу. Ми смо комунисте и на крају крајева ми сви морамо симпатисати режим, кога воле радници и сељаци, а не онај режим, у коме

влада буржоазија, и ми морамо тежити да све оно, што не ваља у томе режиму исправимо, јер ми смо много позванији него буржоазија других земаља да се мешамо у наше прилике.

Господо, те везе према томе не могу нас ни у коме погледу компромитовати, јер су то интернационалне везе народа, и све што се ту ради може се знати врло лако, јер се воде стенографске белешке на конгресу, и пишу опширни и тачни извештаји, и Ви их можете читати и видети. У осталом мене чудни држање појединих наших политичара, који осуђују наше другове, а нарочито нас због веза са Русијом. И господин Љуба Јовановић и влада више пута су изјавили, да ми немамо никаквих непријатељских веза са Русијом, и према томе да је Русија једна нами пријатељски расположена земља. Наше везе са једном интернационалном заједницом не могу да компромитују нити да отежају наш положај, што би хтео господин министар унутрашњих дела да учини у овоме погледу доношењем овога закона. То апсолутно не може бити. Господин Јовановић је завршио једним малим позивом на нашу странку, велели, да је на нама, да не страдају невини поред кривих и да се наша комунистичка лађа склони у неко туђе пристаниште. Ја, господо, мислим, да смо ми својим држањем довољно показали да комунистичка партија не може ништа одговорати за ове испаде, који су се десили. Ми, господо, стављамо Вам да пронађете начин.

Министар Унутрашњих Дела **Светозар Прибићевић**: Најбоље је: Ви ништа не знате!

Коста Новаковић: Ја сам, господине Прибићевићу, објективно признао све оно, што се мора признати, то јест, колико се може уписати једној партији у кривицу, што има такве чланове, али партија не може носити одговорност за оне акте, које није учинила, па које никог и никада није подстицала, који су противни њеним принципима, њеној тактици и који се противе целом њеном раду од када она постоји. Да не говорим о томе, да се противи и људима, који су у њој водили прву реч.

Према томе може бити реч о томе да се сузбије та терористичка организација, коју ја не гледам тако страшним очима као што је гледате ви, за то што сматрам, да је то резултат појединаца и да ће ти појединци бити сузбијени, па може бити да ће се и они сами тргнути, кад виде колико штете наносе радничкој класи.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Молим Вас, господине посланиче, да завршите.

Коста Новаковић: А за то је и једини начин, да се радничкој класи омогући да води легалну борбу путем својих организација. Господин Министар Унутрашњих Дела и Влада су прописали границе тих организација и оне се морају кретати у тим границама. Ако је дошло једно писмо или два из унутрашњости, господо, не може бити то разлог, да се укину организације. Врло се добро зна и не треба затворити очи пред тим фактом, да су многи чланови синдикалних организација били чланови комунистичке партије и да они желе, да се она понова васпостави и стави на ноге. Ви сте сами рекли, да после буре мора настати тише стање, да комунистичка партија мора да настави свој рад у оним приликама, границама и форми, које најбоље одговарају ситуацији; у којој се комунистичка партија налази. Према томе, господо, про-

скрибирати комунистичку партију, гонити саму комунистичку идеју, што се хоће да уради овим законом, то може да се учини, али изузетно по угледу на Хортијеву Мађарску и на Румунију. Једини је излаз да се омогући слободан рад синдикалних организација, да се омогући комунистичкој партији легална борба и акција и само тада може она примити пуну моралну одговорност за своје чланове, које може држати под сталном контролом, па ако би било каквих испада, знаће се онда тачно, ко је то извршио и моћи ће се онда тачно устврдити одговорност појединих криваца. То је, господо, једини начин, на који се може решити ово питање. Иначе, гађати због овога целу комунистичку партију, значи декларирати се као отворени противник радничке класе, која ће тако схватити тај напад, да ће он бити пренет и на њих и на синдикалне организације, као што се у овоме моменту и дешава, јер ви хоћете, да ставите радничку класу у један изузетан положај према осталим грађанима, и ако ви кажете, да као демократи то нећете и да за то нисте имали намеру.

Ја завршујем овим упозоравајући Вас на то, да од Ваше одлуке зависи то хоће ли наступити стање, које ми желимо, хоће ли се средити прилике, или ћете учинити један поступак, којим се постижава супротан резултат ономе, који ви желите и хоћете.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Дискусија је закључена. Сад ћемо приступити решењу. Молим господина Секретара, да заузме своје место.

Господо, немамо пословника, па је сада питање, како ћемо гласати: поименично, или седењем и устајањем. Устав смо примили у начелу поименичним гласањем. Молим вас, да сада то питање решимо. (Гласови: Поименично да гласамо.) Ако хоћете да чујете моје мишљење, пошто је ово у ствари Законодавна Скупштина, а и пракса је увек била да се у начелу и при коначном гласању о пријему закона гласа поименично држим, да би и овде било саветно да се и овде гласа поименично. (Гласови: Да гласамо поименично.) Онда ћемо приступити гласању поименичном.

Молим господина секретара, да изволи прозивати господу посланике.

Секретар др. **Љуба Поповић** прозива посланике, да гласају и они гласају овако:

1. Др. Момчило Нинчић, председник: за; 2. Др. Жарко Миладиновић (одсутан); 3. Љуба Јовановић: за; 4. Настас Петровић: за; 5. Миша Трифуновић: за; 6. Раја Филиповић: за; 7. Милорад Вујичић: за; 8. Др. Јован Радонић: за; 9. Веља Вукчевић (одсутан); 10. Муфтија Мехмед Алија (одсутан); 11. Др. Љуба Поповић: за; 12. Др. Љуба Давидовић: за; 13. Др. Воја Вељковић (одсутан); 14. Др. Грегор Жерјав: за; 15. Др. Воја Маринковић: за; 16. Др. Илија Шуменковић (одсутан); 17. Др. Павле Анђелић: за; 18. Др. Светислав Поповић (одсутан); 19. Љуба Трандафиловић: за; 20. Јован Маговчевић: за; 21. Михајло Живковић: за; 22. Сретен Вукосављевић: за; 23. Фехим Курбеговић: за; 24. Хамзалија Ајановић: за; 25. Ибрахим Маглајин: за; 26. Етбић Кристиан (одсутан); 27. Јован Ђоновић (одсутан); 28. Сима Миљун: против; 29. Триша Кацлеровић: против; 30. Лазар Степановић: против; 31. Коста Новаковић: против; 32. Милош Требињац: против; 33. Живота Милојковић: против; 34. Живојин Цветковић: против; 35.

Јован Јовановић: за; 36. Др. Уруш Стајић: за; 37. Милаш П. Бошковић (одсутан); 38. Јосип Дрофеник: за; 39. Антон Сушник (одсутан); 40. Др. Матко Лагиња (одсутан); 41. Др. Анте Дулибић (одсутан) и 42. Др. Јанко Шимрак (одсутан).

(После гласања.)

Председник др. **Момчило Нинчић**: Изволите чути резултат гласања. Гласало је »за« 22, а »против« 7. Према томе објављујем, да је овај законски предлог примљен у начелу.

Господо, сад ћемо прећи на специјалну дебату. Молим господина секретара, да прочита први члан.

Секретар др. **Љуба Поповић** чита члан 1. (Види седницу 3. на страни 7. и 8.)

Председник др. **Момчило Нинчић**: Господо, да би се споразумели о редакцији члана 1. дајем четврт часа одмора.

(Настаје одмор. — После одмора.)

Председник др. **Момчило Нинчић**: Господо, настављамо седницу.

Чули сте члан 1. Јавља ли се ко за реч код члана 1.?

Фехим Курбеговић: Молим за реч.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч господин Фехим Курбеговић.

Фехим Курбеговић: Ја предлажем, да се у чл. 1. у ставу 4., где се говори: »Свако организовање, здруживање или пропаганда, којима се иде на то, да се проузрокује војна побуна, метеж или незадовољство код војника или да се грађани или војници не одазивају својим војним дужностима или да се смета, отежава или ограничи производња, поправка или пренос војног материјала или снабдевање војске за њене потребе, као и у опште свака антимилитаристичка или антидржавна пропаганда, као и свака припрема и т. д.« измене речи »као и у опште свака антимилитаристичка или антидржавна пропаганда« тако да место њих дође: »као и у опште свака пропаганда против установе војске«, и онда да се настави даље, »као и у опште свака припрема, покушај, или извршење у циљу да се поруше или пониште објекти, који служе јавном саобраћају, јавним инсталацијама и потребама«.

Министар Унутрашњих Дела **Светозар Прибевић**: Како би онда гласила четврта алинеја?

Фехим Курбеговић: Гласила би овако: »Свако организовање, здруживање, или пропаганда, којима се иде на то, да се проузрокује војна побуна, метеж или незадовољство код војника или да се грађани или војници не одазивају својим војним дужностима или да се смета, отежа или ограничи производња, поправка или пренос војног материјала или снабдевања војске за њене потребе, као и у опште свака пропаганда против установе војске, као и свака припрема, покушај или извршење у циљу, да се поруше или пониште објекти, који служе јавном саобраћају, јавним инсталацијама и потребама«.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч господин Министар Правде.

Министар Правде **Марко Ђуричић**: Овај предлог господина Курбеговића влада прима. Он је казао, да се место речи »свака антимилитаристичка или антидржавна пропаганда« стави »као и у опште свака пропаганда против установе војске«.

Ја бих имао да учиним једну стилистичку измену код свију ових тачака 2., 3., 4., 5., 6. и 7. Ту је реч »свако« излишна, јер се разуме и без ње. Зато предлажем, да та реч »свако« отпадне, пошто је сасвим излишна.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч господин Јован Ђоновић.

Јован Ђоновић: Ја, господо, мислим, да овај члан има две основне мане, које мислим да нагласим и да вас замолим, да их исправите. Консервативно ономе што сам синоћ рекао мени се чини, да је још рано проscribeрати комунизам као идеју, зато треба изоставити реч »комунистичку« пре но што суд донесе своју одлуку. На тај начин остало би да се забрањује:

»Свака писмена или усмена анархистичка и терористичка пропаганда«. Ја мислим, конзервативно ономе, што сам рекао, да би требало дометнути речи: »свака сепаратистичка пропаганда«. На тај начин требало би додати првом ставу још једну реченицу, а то је: »или да се неки део државног територија одвоји од државе, противно члану 79. Устава«.

Према томе члан 1. са мојим предлогом гласио би овако:

»Писање, издавање, штампање, растурање књига, новина, плаката или објава, израђивање или растуривање књига, којима се иде на то, да се ко подстрекне на насиље према државним властима предвиђеним Уставом или у опште да се поремети јавни мир или доведе у опасност јавни поредак. Ово важи и за сваку писмену или усмену терористичку, анархистичку или сепаратистичку пропаганду или убеђивање других да треба променити политички или економски поредак у држави злочином, насиљем или ма којом врстом тероризма, или да треба неки део државне територије одвојити од земље противно члану 79. Устава«.

Пошто желим, да идем по тачкама и да учиним примедбе, да пређем на другу тачку. Ја мислим, да текст треба поправити овако. Иза речи удружења, да се додаду речи: »јавна или тајна« и да други став гласи овако:

»Свако организовање, потпомагање, или постојање чланом каквог удружења јавног или тајног, које би имало за сврху пропаганду анархизма, тероризма, сепаратизма или удружења ради припрема или извршења убиства или у опште удружења за нелегално и непарламентарно приграбљавање власти«.

Ове речи, господо, »нелегално и непарламентарно« приграбљавање власти, налазим да треба уметнути овде ради тога, да сви они, који би покушали, да се дограбе власти на нелегалан и непарламентаран начин, знају да могу бити погођени овим законом.

Таквих је друштава било и раније, господо, у овој земљи и ја мислим да их има и данас. У осталом јавна је тајна, да их има и да она може бити сањају да могу једнога дана, да се на нелегалан начин дочепају власти. Стога је потребно, да се зна и да знају, ако покушају, да ће бити погођени оваквим једним законом.

У четвртој тачки, господо, ја бих учинио један додатак. Кад се говори о војсци, кад се говори о пропаганди међу војском за разаравање војске или о агитацији у њој, онда ја мислим, господо, да је потребно овде рећи и то, да је забрањена

свака тајна или јавна организација војних лица и да се то сматра у смислу члана 1. као злочин. Да вам то нарочито образложавам, мислим, да немам потребе. Такве организације постојале су до сада, а постоје и сада — јавна је тајна да постоје — и ја мислим, да их овакав закон треба да погоди, јер војска може да се разори како пронагандом одоздо, тако и тајном организацијом виших војних лица одозго.

Затим, господо, пошто овај први члан није потпуни, зато што не погађа све непријатеље државе, као што сам и синоћ говорио, мислим, да треба два нова стаба додати, 8. и 9. На име: 8. »Свако акапарисање или нагомиланање животних потреба са циљем повећања цена. Све спекулације, које иду на то, да оштете чланове или један ред, цело друштво или државу, ради наглог обогачавања; наплаћивање интереса, такса или провизија на позајмљени новац, а које иду законом допуштене«.

Ово треба донети с тога, да се види, да држава гони све оне, који ремете социјални поредак или економски строј државе. То су хајдуци у фраку, које треба погодити заједно са хајдуцима у чакширама. Још једна, девета тачка, треба да се дода, а то је: »Примање мита државних и самоуправних службеника. Свако насиље и злоупотреба одреба овога закона од стране државних и самоуправних органа у односу на грађанска лица«. Господо, један од непријатеља, који разаравају државу, који чини да је народ познаје по рђавим странама, то је корумпирано и неспособно чиновништво и то је непријатељ ове државе исто тако, као и они, који узму кушку или јатаган и одметну се у шуму. Ја мислим, кад се говори о непријатељима државе, да на овоме месту треба и о овима, који руше државу, рећи нешто, треба рећи, да је корупција чиновника забрањена и кажњива, да је злочин и да ће се кажњавати онако исто као и сви деликти по овом закону. Једновремено, као гаранција да неће овај закон бити злоупотребљаван, нека се рече, да се свако насиље и злочин, који учини државна власт, сматра као злочин. Знате, да нема ни једног закона, који не могу рђави људи учинити, макар да је он и добар, рђавим. Тако исто и овај закон. Сви знамо, да наше чиновништво није онако како треба, и ако томе чиновништву дамо овакав један нож у руке, а не дамо грађанима никакве одбране, онда ће сваки грађанин осетити, да није сигуран да може бити погођен. Стога, ради мира грађана, ради њихове заштите од корупције и неспособног чиновништва, треба унети санкције за њихов наонак и рђав рад: као и за рђаво примењивање нарочито овога закона. То сам имао да приметим и да вам предложим. Ја вас молим, да то у интересу реда и поретка у држави примите.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч господин Министар Унутрашњих Дела.

Министар Унутрашњих Дела **Светозар Прибићевић**: Пошто је господин Ђоновић изнео више предлога, изгуби се целина. Што се тиче првог предлога господина Ђоновића у колико се сећам, да се свака сепаратистичка пропаганда казни, ја бих могао пристати на тај предлог, али из разлога, које је изнео господин Стајић, то је један еластичан израз, то се може применити на свакога и мислим, да не би било опортуно, да се тај предлог господина Ђоновића прими. По моме мишљењу, то

је сепаратизам, кад се траже особене државоправне посебности. Ми не можемо један систем уређења државног прогласити као законит. Израз сепаратистичка пропаганда тако је еластичан, да се може на сваку групу применити и може ићи на сваку струју, која не конвенира државној власти. Међутим идеја државна је сигурна и зато није потребна законска заштита. Ја мислим, дакле, да то не би требало унети у закон.

Што се тиче другог предлога одвајања територија имам ово да кажем... (**Јован Ђоновић:** Сепаратизам треба схватити у логичном смислу речи: одвојити територију од државе, сепарер значи одвојити.) За напад на државну територију, то је предвиђено у кривичном закону и то се казни исто тако као што је предвиђено и у овом закону.

Што се тиче приграбљивања власти нелегалним и непарламентарним путем, то би влада могла да прими, само се ради о томе, како ће да се стилизује.

Председник др. Момчило Нинчић: Ја ћу ставити на гласање чл. 1. по предлогу владином са изменама госп. Курбеговића и госп. Ђоновића, на које је влада пристала. Господа, која су за то, да се члан 1. прими са изменама, на које је влада пристала, нека изволе седети, а господа, која су против, нека изволе устати. (Већина седи.) Већина седи, према томе објављујем, да је члан први по владином предлогу са овим изменама, на које је влада пристала, примљен.

Известилац др. **Љуба Поповић** чита чл. 2. који гласи. (Види седницу III. стр. 8.)

Председник др. Момчило Нинчић: Има реч г. Курбеговић.

Фехим Курбеговић: Ја бих предложио, да се овај чл. 2. надопуним овако:...

Јован Ђоновић: Молим вас, господо, ви већ прелазите на чл. 2. а још нисмо свршили са чл. 1.?

Настас Петровић: Чл. 1. је примљен, а и ваш је предлог с њим примљен.

Јован Ђоновић: Ја сам само хтео да кажем две три речи за тачку 4. чл. 1. и хтео сам да се ту дода, да је свако тајно или јавно организовање у војсци забрањено.

Настас Петровић: То је већ предвиђено законом о уређењу војске и нема смисла да се то овде уноси.

Јован Ђоновић: Па молим вас, господо, тако исто, по нашим законима, забрањен је анархизам и тероризам па се опет то уноси.

Министар Унутрашњих Дела **Светозар Прибићевић:** Ми смо тај ваш предлог, г. Ђоновићу, примили само у другој стилизацији. Ви сте тражили, да се све илегалне радње државних и других власти кажњавају, као што се кажњава и свака друга акција, која се спроводи у овом чл. 1.

Овде се у чл. 1. не каже само да се за нелегалну и непарламентарну акцију не смеју организовати само цивилна лица него то важи у опште за сва лица на била то цивилна или војна као и сва друга.

Јован Ђоновић: Ја сам хтео само да кажем да се овде дода у чл. 1. тачки 4., да се војна лица не смеју ни тајно ни јавно организовати. То је истина, казано у закону о устројству војске, али по томе закону то је врло тешко доказивати, јер по

њему треба за то формалних доказа, које је тешко добавити, међутим ми знамо да су та војна лица вршила један тајни притисак, који је трајао деценијама. Зато ја желим, да се то унесе у овај закон, те да се те ствари доказују на лакши начин. Зато би требало да се каже, да је уопште свако тајно организовање војних лица кажњиво. Ово се тражи ради поступка при суђењу.

Министар Унутрашњих Дела **Светозар Прибићевић:** По сваком војном закону не само код нас него и у другом свету то је забрањено. (**Ј. Ђоновић:** Јесте г. Министре, али ми овде тражимо само други поступак.) Ја сам вам већ казао, да је свако јавно или тајно организовање војних лица законом забрањено, међутим друга је ствар да ли државне власти то толерирају. Ако толерирају, значи да не поштују закон. Дакле оно што сте ви хтели постићи, а то је да се забрани организовање војних лица у јавне или тајне дружине илегалним путем, ви сте то већ постигли, јер је влада на то пристала. Према томе ја мислим, да онда одпада овај други ваш предлог. Међутим и тај ваш предлог већ постоји у закону о устројству војске, где се кажњава свако организовање војних лица у јавне или тајне дружине. Према томе кад је организовање војних лица законом забрањено, и кад се то нарочито кажњава смрћу, онда тај ваш предлог г. Ђоновићу отпада.

Јован Ђоновић: Ја сам хтео да се овај мој предлог унесе ради тога, да би се изменио поступак у суђењу, као и за све остале кривичне предвиђене овим законом, а не по формалним доказима, као што је то предвиђено по кривичном поступку војном и грађанском. Дакле, стога сам то хтео да се унесе у тачку 4., чл. 1., да би се за такве кривичне судило по уверењу, а не по закону о устројству војске као што каже госп. Министар.

Председник др. Момчило Нинчић: Ја ћу ставити на гласање предлог г. Ђоновића. Господа, која су за то, да се овај предлог прими, нека изволе устати, а која су против, нека изволе седети. (Већина седи.) Објављујем, да је овај предлог већинском гласова одбачен.

Реч има г. Ђоновић.

Јован Ђоновић: Шта је било са два нова додатка, тачком 8. и 9.? Ја сматрам, да овај члан није потпуни. Он треба да има још две тачке и то 8. и 9. Осма би тачка гласила овако: »Свако акцијско или нагомилавање животних потреба с циљем повећавања цена. Све спекулације, које иду на то, да опште чланове или један друштвени ред, цело друштво или државу, ради личног обогаћавања; наплаћивање интереса, такса или провизија на позајмљени новац, а које нису законом допуштене«.

То би била тачка 8. Дакле, хоћете ли да идемо по тачкама редом?

Председник др. Момчило Нинчић: Има реч г. Министар Правде.

Министар Правде **Марко Ђуричић:** Ја мислим, господо, да нема никога овде, који би био против предлога који је прочитао г. Ђоновић. Он је тако уместан и брешамо да има много тога што није довољно обухваћено нашим законом. И ми то потпуно признајемо, али не треба да стварамо од овога закона један конгломерат. У овај закон то не долази. То је једно зло, које треба лечити, али то

не можемо примити овде. Хвала г. Ђоновићу и његова је мисао правилна, па ћемо ми о томе водити рачуна.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Стављам на гласање предлог г. Ђоновића. Господа, која су за то, да се овај предлог прими, нека изволе устати, а која су против, нека изволе седети. (Већина седи.) Објављујем, да је овај предлог одбачен. (**Ј. Ђоновић**: Лепо, лепо.) Да пређемо на члан 9. Реч има господин Ђоновић.

Јован Ђоновић: Ево да вам прочитам и тачку 9. Ја жалим у опште што нису овим законом погођени ајдуци у фраку, али свеједно ја за то нисам одговоран. Овом законском предлогу мислим да треба учинити још и овај додатак, који би овако гласио: »Примање мита државних и самоуправних чиновника. Свако насиље или злоупотреба одредаба овога закона од стране државних и самоуправних органа у односу на грађанска лица«. Дакле, да се и ово сматра као злочин и да се казни по овом закону. (Глас: Има у казненем закону. — **Светозар Прибићевић**: Шта значи свака злоупотреба? Објасните то.) Ама видите, господо моја, ја знам да је нашим кривичним законом предвиђено, да се казне чиновници, који примају мито, али ви знате, да нема ниједнога чиновника, који је кажњен, јер је тешко доказати, а по овом закону суд ће судити по уверењу и биће их сигурно кажњених. (Глас: Зато што не ће нико да тужи.)

Председник др. **Момчило Нинчић**: Стављам на гласање предлог г. Ђоновића. Господа, која су за то, да се овај предлог прими, нека изволе устати, а која су против, нека изволе седети. (Већина седи.) Објављујем, да је и овај предлог одбачен.

Пошто нема нових предлога изволите чути члан 2. Молим г. секретара, да прочита члан 2.

Секретар др. **Љуба Поповић** чита члан 2., који гласи: (Види 3. седницу, стр. 8.)

Фехим Курбеговић: Господо, у кривичном праву је принцип по готову код злочина, да се има казнити становита злочиначка делатност. Али има деликата, злочина, где интерес друштвени и државни изискује, да се и сама пасивност казни. На име не смеју грађани да остану пасивни према појединим догађајима, него им се ставља у дужност да помажу друштво и државу у спречавању тих злочина. По досадашњем искуству то су понављани били они деликти, који су против друштвеног поретка и државног интегритета. Овај је законски предлог од еминентне важности и може се сматрати, да он иде за тим, да брани друштвену заједницу и државни интегритет. У члану 2. по Владином предлогу предвиђено је, да се појединци кажњавају само за дела. Међутим, ја држим, да је потребно, да се грађанима стави у дужност, да, ако им се пружи могућност на време, пријаве све оне акције, које су у стању, да државни интегритет и народну заједницу понизите. С тога предлагем, да се у члану 2. као нов став дода ово: »Они, који знају, да се припремају злочини изложени у чл. 1., па о томе на време не извести државну власт, казниће се робијом од 20 година«.

Овде је једна врло важна ствар остављена на пресуђивање суду. Наиме суд ће одредити, да ли је појединац био у могућности да учини пријаву на време или није и да ли је знао за дело да га

може пријавити или није. С тога предлагем, да се овај нови предлог прими.

Министар Правде **Марко Ђуричић**: Господо, од овога што предлага господин Курбеговић за пријављивање кривичних дела има нечега у кривичном закону прописано, али само за друга дела, за атентат на Владаоца и т. д., а за оно што господин Курбеговић предлага нема. Господо, као што видите, овај је предложени закон потекао отуда, што се ми налазимо у једном тешком злу, за које ми сматрамо да треба и да мора да се лечи. Господо, ми смо видели, да је у Новом Саду постојала једна организација и једна огромна множина лица превратника, који су набављали бомбе, експлозиве и припремали атентате, дакле, да је постојала једна банда злочинаца и услед тога апсолутно се не може замислити, да није било доста лица, која су морала знати да таква једна банда постоји. Међутим, власт није имала никакву сазнања о тој банди. Свако, ко је за њу знао, није сматрао за своју дужност, да извести власт, а у кривичном закону није предвиђено да је то кажњиво, већ је предвиђено само за атентат на Владаоца и то у врло благој казни. Сада се од стране господина Курбеговића предлага знатно тежа казна. Разуме се, ако би дело било незнатније, да се власт не би известила, то не би било од великог значаја и само дело и онај, који је за то дело знао, дошло би до блаже казне. Господин Курбеговић, видим, предлага максимум казне, робију од 20 година. Међутим, пошто се одредбе општег дела кривичног законика примају, увек кад има олакшане околности, може се казна спустити на затвор.

Не би имало бојазни, да ће они, који за неко дело знају, а не прокажу га, одмах ићи на робију. Јер он може доћи и на казну затвора. Ја мислим, да се овај предлог може примити.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Господо, пошто се нико не јавља више за реч, ја ћу овај предлог ставити на гласање са овом допуном господина Курбеговића, на коју је и влада пристала.

Господа, која су за то, нека изволе седети, ко је противан нека изволи устати. (Већина седи.) Објављујем, да је овај члан 2. са овом допуном примљен. (**Јован Маговчевић**: По томе не сме муж да прокаже жену, син оца и све тако даље до 4. степена у побочној линији.) Ја сам питао, да ли се јавља ко за реч, а ви међутим говорите приликом гласања.

Министар Правде **Марко Ђуричић**: То остаје што ви тражите, господине Маговчевићу.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Понова стављам на гласање: ко је за то, да се прими овај члан са предлогом господина Курбеговића, на који је влада пристала, нека изволи седети, а ко је противан, нека изволи устати. (Већина седи.) Објављујем, да је члан 2. примљен.

Изволите чути члан 35.

Секретар др. **Љуба Поповић** чита члан 3., који гласи: (Види седницу 3., страну 8.)

Председник др. **Момчило Нинчић**: Стављам овај члан 3. на гласање. Ко је за то, да се овај члан прими, нека изволи седети, а ко је против, нека изволи устати. (Већина седи.) Објављујем, да је члан 3. примљен.

Изволите чути члан 4.

Секретар др. **Љуба Поповић** чита члан 4. (Види седницу III. страну 8.).

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч господин Курбеговић.

Фехим Курбеговић: Овде, господо, ја се потпуно слажем са овим чланом, само држим, да је некако опћенита стилизација. Овде се каже: »Ако се у какву општину или срез пошаље војска услед угрожене безбедности, онда ће становништво те општине односно среза бити дужно да из својих средстава и т. д. храни и снабдева војску«. Ја сам увек био за то, да ако у једном селу има побуне или се догађају разни злочини, да то село сноси и контрибуцију и да има становите терете, да би се тим злочинима стало на пут. Само из ове стилизације може се схватити то, да ако то село и није криво, а војска је дошла тамо, оно опет има да сноси терет око издржавања војске. (Министар Правде **Марко Ђуричић**: Шта би дошла војска, ако село није криво.) Може војска да буде у покрету, па да опет то село сноси терете. Ја бих само толико имао да приметим.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч господин Ђоновић.

Јован Ђоновић: Ја, господо, мислим, да у овом закону има одредаба, које нису добре, али једна, која је за народ најтежа и најгора, то је ова: Кажите ви мени, господо, по чему може да одговара једна општина, која има 1000 пореских глава, а има 10 хајдука? Она је разоружана и не може да их гони. Дође војска и она има да сноси трошкове. Или један срез од 30 општина, ако једна или две општине јатакују са хајдучима, по чему је тај срез дужан да издржава војску, која дође да их гони?

Господо, то што ви радите, то је пош општар са две стране, он ће да погоди и народ и сиротињу и ја бих само казао, да би ви требали у интересу државе, у интересу становништва и доброг расположења народа према држави, да овакву одредбу избаците. Онај, ко је крив, треба да трпи, али натоварити кривицу и терете на срез и општину то, господо, нема смисла. Ја кажем, да то не треба да учините, а ако то учините, верујте, нисте учинили користи ни држави ни друштву.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч господин Јован Маговчевић.

Јован Маговчевић: Господо, ја сам хтео да говорим у истом смислу и да прихватим разлоге господина Ђоновића: да зато што су криви појединци, не треба да одговарају цела села, општина или цео срез. А затим, господо, ова је стилизација негодна и због тога, што војска у потери може да пређе из једнога среза у други, у коме нема одметника, па да и овај срез према овој стилизацији ни крив ни дужан мора да сноси све намете. (**Триша Кацлеровић**: Нека, нека остане тако!)

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч господин Настас Петровић.

Настас Петровић: Господо, код нас постоји једно велико и тешко зло у облику хајдучије. То зло морамо сви да лечимо. Ми смо га досада лечили једном мером, противу које сам ја увек био, када је она у Србији била примењивана, дакле противу мере расељавања породица и фамилија. Те мере, господо, никад нису могле да помогну лечењу тога зла, него су на против само зло појачавале. Међутим, нико од вас није хтео да устане против те мере и да од владе тражи, да са тим

страшним мерама, са којима се ништа досада није могло да постигне, прекине.

Међутим, ми морамо једанпут наћи мере, које ће влади помоћи да истреби што пре зликовце, неваљале људе, разбојнике или качаке и хајдуке. Када се ви разговарате са једним честитим и поштенним председником општине, он ће вам увек казати ово, а ја сам те разговоре водио толико пута за 20 година мога политичкога рада. Један честит председник казаће вам, да нема председника општине, који не зна ко у његовом селу граде пилиће. Сваки председник општине зна ко у селу краде, али ко крадљивце крије? Крију га мештани одакле је и тај неваљалац. Њих, мештане, треба натерати, да тога неваљалца прокажу. Као што сам мало пре казао, са мером интернирања фамилија зликоваца они се не могу истребити, јер се том мером изазива озлојеђење и подмлатке и саме фамилије што се уклањају са свога огњишта.

Ова мера, међутим, која је у овоме начрту законском, није законска, јер она само погађа по кеси оне, који не ће да прокажу зликовце, и с тога је оваква мера сасвим на свом месту. Оваква мера биће једина, која ће дати добре резултате, јер је она била једина, која је у прошлости имала добре резултате. Молећи вас, да ову меру у овоме начрту изволите примити, јер нас је нужуда на то натерала, да је усвајамо, ја вас уједино молим, да једанпут обуставите интернирање породица и вратите их на своје место.

Затим каже се, да потеря може да нађе из једног среза у други, и да због тога овај други срез не треба да сноси новчане терете. Да, господо, али ако су се зликовци скрили у тај други срез, онда нека плаћа; јер и иначе знате, да зликовци не могу из једног среза побећи у други, а да их тамо неко не скрије. Када бисте ви, господо, надали неку трећу меру, која би била боља, ја бих је одмах примио, јер је најзад и ова мера врло оштра, и готово драконска.

Ако Ви нађете какву другу или трећу меру, ја ћу је радо поздравити. Али ми сада такве мере немамо. Ко је био министар унутрашњих дела, он зна све те мере и зна и то колико и какве у опште резултате те мере могу да даду. Никаква друга мера се није могла пронаћи. Када зло достигне те размере да је потребно уштребити војску, онда они грађани, који крију неваљале људе, имају да плаћају трошкове око издржавања војске. Мало је олакшање у томе, ако се пронађе кривац и ако се осуди, онда се из његовог имања има да олакшају сељанима трошкови у погледу тих контрибуција, које имају да даду. Ја молим, да се ово прими и молим владу, да прекине са интернирањем породица и да их врати својим кућама.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч господин Министар Унутрашњих Дела.

Министар Унутрашњих Дела **Светозар Прибићевић**: Члан 4. треба читати и у вези са чланом 3., који је већ примљен, јер се у њему каже, да ће државна политичка власт тражити од најближег команданта војску ради одржања јавне безбедности, кадгод се покаже да у којем конкретном тежем случају нису за то довољни њени органи личне и имовне безбедности. Члан 4. предвиђа, да се у томе случају, када државни органи нису довољни, а војска се употребљена већ по члану 3., да су онда општине и срезови, који су изазвали угрођење јавне безбедности, дужни подносити трош-

кове око издржавања војске. Ја бих молио законодавни Одбор, да прими 4. члан, јер Министар Унутрашњих Дела не би могао да врши своју дужност, ако се то не прими. Те су мере употребљене у свима другим земљама, где је било хајдучије и одметништва. И ко познаје историјат одметништва и хајдучије, он зна, да су те мере једино ефикасне. Чак у појединим крајевима наше државе оне још увек могу бити примењене и постоји могућност, да се државна власт послужити тим мерама. Имате у Хрватској на пример случај, ја само упоравам на то господина Ђоновића, да један учитељ у селу не може да врши своју дужност због тога, што га село тера, јер он учи децу о краљу Петру и о нашој новој држави. Државна власт је послала војску на село и овај учитељ после тога могао је да врши своју дужност. Мера драстична, али врло корисна. И ја искрено кажем, ако се она не прими, ја не бих могао јамчити, да се може јавна безбедност у држави успоставити и зато не бих могао носити одговорност.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч господин Вујичић.

Јован Ђоновић: Ја сам молио за реч, господине председниче, само ради једног обавештења.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Ви знате, господине Ђоновићу, ако одбор одобри добићете је. Има реч господин Вујичић.

Милорад Вујичић: Ове одредбе, које се предвиђају чланом 4., већ постоје у нашем законодавству. У Закону о «хајдучији», у Закону о јавној безбедности и о злонамерним паљевинама, ово је предвиђено што има и овде. По Закону о злонамерним паљевинама осуђују цело село, ако се деси паљевина, кад изгори слама, кућа, сено а не зна се кривац, онда је цело село дужно да плати накнаду штете, која се одреди.

Ове овде одредбе су либералније од наших одредаба, које постоје у нашим законима. Овде се, господине, предвиђа, да влада може накнадити штету, да влада може решити да накнади штету, које неком селу буду учињене због издржавања војске. Тиме се хоће да се стави у дужност селима, да она морају хранити војску, кад државна власт није у стању онога часа да спреми сву потребну храну за војску, него је на тај начин пребацује на села. Ако се тако село обрати влади са молбом за накнаду штете, онда влада може да реши да се та штета накнади. То је слободоумније него у пређашњим законима. Сем тога овде се каже: Ако се ухватите они, који су криви за изазване мере, они ће бити осуђени да накнаде било селу, било држави ону штету, која је учињена приликом изласка војске. Лепо је казао господин Министар Прибићевић, да се војска не ће употребљавати у сваки час, него тек онда кад државна власт не може сама да поврати ред и поредак. Тек у том случају она ће се обраћати војсци. Нико се не ће титрати са војском и позивати је и онда кад нема потребе за то, него само да нанесе некоме селу штету. Зато сам ја, да се ова одредба прими овака како је предложена, а мислим да не ћете ништа погрешити ни ви, ако будете за њу гласали.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч господин Павле Анђелић.

Павле Анђелић: Ја сам хтео да кажем неколико речи поводом онога што је напоменуто господин Настас Петровић: да он од пре 25 година зна

и да се осведочио, да сваки кмет односно председник у селу зна свакога, који је учинио кривицу. (**Настас Петровић**: Не који је учинио кривицу, него да се у његовом селу бави хајдук.) Ја сам први пут био председник општине пре 29 година и из искуства, које сам стекао председникујући могу рећи, да господин Петровић донекле има право да кмет зна то, али из искуства могу да кажем и то, да државне власти често сметају кметовима да они учине оно што им наређује дужност савесног човека. Наше политичке страсти биле су раније тако развијене, да сам ја у појединим случајевима морао интервенисати код окружног начелника и молити га, да нареди полицијском писару, да споразумно са мном води истрагу, и тек кад је овај то учинио, онда је успех постигнут. Сећам се врло добро једног таквог случаја. Полицијски писар био је радикал, али честит човек. (Гласови: Што ће вам то «али»? Зар ако је радикал, не може бити честит човек?) Кад смо заједно почели да водимо истрагу, онда смо врло брзо дошли до резултата. Ја као председник често пута нисам смео да се поверавам органима полицијске власти, јер многи од њих не дају гаранције да ће правилно водити истрагу, и да неће подказати.

Постоји још нешто. Постоји једно старо обичајно право, ако хоћете и традиционално право у нашем народу: кад је кмет у селу рђав на служби, онда да му се запали сено за казну. То је једно право народно. То право важи једнако, и оно се и дан данас практикује. Због тог прећутног права и пристала је народна скупштина и народ је и поздравно онај закон о заједничком плаћању штете учињене злонамерном паљевином. Ја се сећам, да је тај закон био донет 1890. године. Ја тада нисам био у Скупштини, али сам пратио ствари и сећам се, да је народ ту ствар прихватио због тога, што хоће да на тај начин казни свога кмета, па ма га то и коштало. Зато сваки је сељак пристао и сам да плати свој део, али је платио и кмет, и он је на тај начин кажњен. И зато по моме мишљењу село не ће имати ништа против, кад се понаше војска да поврати поремећени ред и поредак.

Ја дакле немам ништа противу тога, да се овај члан прими и чак налазим, да власти не могу учинити ништа за одржање безбедности, ако им се не пружи законска могућност да стану на пут онима, који знају где је кривац, а не ће да га прокажу.

Једна је ствар добра, што је господин Вујичић учинио у овом законском предлогу: да се селу могу накнадити трошкови око издржавања војске, и ја бих само молио господина Министра Унутрашњих Дела, да строго води рачуна о примени овог закона, те да не буду морали плаћати ове трошкове и они, који нису криви, или ако поднесу трошкове, да им се накнадно исплате.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Јавили се по други пут за реч г. Ђоновић и г. Маровчевић. Је ли одбор вољан да им одобри? (Вољан је.) Има реч г. Ђоновић.

Јован Ђоновић: Ја сам хтео поводом онога што је казао г. Настас Петровић: «Дајте нам друге мере, примићемо их, ове ћемо одбити», да вам испричам један случај. После, ви сами тражите те друге мере и нађите их. Ви сте чули за одметника Азем Вејту. Место да тога одметника држава гони,

била му је одредила плату. Уместо да окружни начелник тога одметника ухвати и гони иде му на свадбу и то са народним послаником из тога краја. Е, на лепо, ево вам друге мере! Никога глава није забрела, што се шурије са одметницима, и што се с њима поступа како се ни под Султаном Хамидовом владавином није чинило. Место да се уништавају и гоне, одметницима се дају плате да чувају народ! Ево вам те друге мере!

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч г. Маговчевић.

Јован Маговчевић: Што мене боли и пече, нарочито на Косозу — нека се не љуте браћа Муслимани, то је ово. Тамо су одметници Муслимани и Арнаути и њима не смеју да јатакују Срби. Нити Арнаутски одметници смеју доћи код Србина нити им Срби јатакују. Срби сваког дана иду у потеру. Нарочито сада када су највећи пољски послови. Срби се ломе по планинама по неколико дана у потерама и сада је незгодно да плаћају кад нису примали одметнике већ су се борили против одметника. Овде се предвиђа узимање хране у природи од становништва а предвиђају се и други трошкови. За друге трошкове предвиђа се, да може Министарски Савет тај народ ослободити, да их не плаћа. Ја бих предložно, да се дода и да им се накнади оно, што им је војска у природи узела и ако се утврди, да до становништва није кривица. На пример: Потера, која иде из среза ораховачког потера одметнике у срез грачанички и је ли сада право, да тај срез плати, кад ту нема одметника?

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч г. Вукосављевић.

Сретен Вукосављевић: Има у Јужној Србији целих крајева, у којима су краљевски чиновници, који носе краљевску униформу и мајорске ополете, и под заштитом качака и под бесом добијају од качака дозволу да путују. Има места где отворено кажу окружни начелници, да не смеју водити борбу против качака зато, што се боје од њих за свој живот. Кад сам ја дошао овамо, дошао сам са 15 оружаних сељака кроз Сањак. Томе злу се мора стати на пут.

Морају се уочити извесне ствари, да је то злу пре свега политичко. Јер у Сањаку, где постоје две злочиначке дружине, где има врло мало плачка и онолико чланова, колико има у тим удружењима, никад се не би могли издржавати са плачком нити би им се плачка рентијала, него је акција чисто политичка уперена са стране из Албаније против наше државе и акција уперена против једног дела становништва. До сада ни један Муслимани није погинуо од качака нити су Муслимани били зостављани. (**Фехим Курбеговић**: И ми смо против качака.) Не говорим вама и немојте да примите то на себе. У тој акцији могу се уочити две ствари: да гину само православни, да се гоне само православни и да се у последње време иде у првом реду против кметова и председника. Даље се може уочити ова ствар: да у оним крајевима, у којима има муслиманског и православног становништва, само у тим крајевима има качака, а у оним крајевима, где је компактно хришћанско становништво, качака нема.

Господа, још неке ствари уочити, то би било дуго да вам о томе говорим, из које би се могли извести закључци, да је ова акција политичка и

да су масе арнаутског становништва умешане у ову акцију директно, оне са симпатијама прате овај покрет. Лист »Хакт«, који излази у Скопљу још ниједанпут није саветовао мир и послушност својим сувереницима, ни једанпут није световао, да се качаци предају, или да се умире, а непрестано говори о качачким породицама, које се интернирају. У једном селу птица не може да прође, а да се не позна: по трагу, по роси, по песма, који су пролајали, зна се од прилике куда је и колика чета прошла, где ће бити на дановнику и села са симпатијама прате те покрете и намерно искрећу акцију власти и онда су села колективно одговорна. Постоји колективна одговорност свих села за акцију и ако то не нагласите, онда можете кроз маглу дутати. Још за толико време ни један качак није убијен, нити ухваћен, нити се знају њихова имена сем имена два три човека, и с тога села морају да носе колективну одговорност. Кад их ударите по кеси онда ће више водити рачуна и проказиваће.

Друго, што се тиче интернирања, ово није била једна ефикасна мера, није то зато што је то само по себи мера, која не може да буде ефикасна, него зато што се није рационално примјењивала. Зна се ко је руковао, и ко је држао конгрес у Дебру и зна се и данас ко рукује акцијом против ове државе, на инак руковооци постали су недирнути, државна власт није смела да нагне на њих него на људе, који су другог и трећег реда у качачком погледу. Интернирање савесно, не обзирјући се ни лево ни десно било би погодно и ја сам одлучно за ту меру, која је врло добра и врло практична, само нека се изводи како треба.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч г. Министар Правде.

Министар Правде **Марко Ђуричић**: Овај предлог, који је изнео г. посланик Маговчевић, који се односи на то да се може накнадити, да се може платити сељанима оно што су за војску дали, кад министарски Савет нађе да је умесно, да није било у ствари кривице до сељана, влада га прима и онда би се додало, после последње речи »Државна каса«: »као и да се становништву плати оно што је за војску дало« дакле то се прима.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Члан четврти стављам на гласање са изменама, које је предложио г. Маговчевић, а на које Влада пристаје.

Господа, која су за, нека изволе седети. (Већина седи.) Објављујем, да је примљен овај члан. Изволите чути даље.

Секретар др. **Љуба Поповић** чита члан 5. (Види седницу III, страна 8.)

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч г. Павле Анђелић.

Павле Анђелић: Ја усвајам ово, што се каже у члану 5, само бих желео, да се дода и да се каже: »потребан број официра и војника«, јер жандарми нису довољно николовани и упућени у посао, и ако би потреба изнекивала, да се пошаље извесан број официра.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч Министар Правде.

Министар Правде **Марко Ђуричић**: Што се тиче потребе официра, то се може решити на други начин а овде се говори само о војницима и њима

се признаје рок у војсци. За официре то ће влада сама учинити.

Председник др. Момчило Нинчић: Стављам на гласање члан 5. како је влада предложила. Господа, која су за то, да се члан 5. прими по предлогу владином, нека изволе седети, а господа, која су против нека изволе устати. (Сви седе.) Објављујем, да је члан 5. примљен. Изволите чути члан 6.

Секретар др. Љуба Поповић чита члан 6., који гласи: (Види III. седница, страна 8.).

Председник др. Момчило Нинчић: Нико се не јавља за реч. (**Јован Ђоновић:** Немојте ово доносити, то је ужасна ствар.)

Господа, која су за то, да се члан 6. прими, нека изволе седети, а господа, која су против, нека изволе устати. (Већина седи.) Објављујем, да је члан 6. већином гласова примљен. Изволите чути члан 7.

Секретар др. Љуба Поповић чита члан 7., који гласи: (Види III. седницу, страна 8.).

Председник др. Момчило Нинчић: Прима ли Одбор овај члан? (Прима.) Објављујем, да је овај члан 7. примљен. Изволите чути члан 8.

Секретар др. Љуба Поповић чита члан 8., који гласи: (Види III. седницу, страна 8.).

Председник др. Момчило Нинчић: Прима ли Одбор члан 8. (Прима.) Објављујем, да је члан 8. примљен. Изволите чути члан 9.

Секретар др. Љуба Поповић чита члан 9., који гласи: (Види III. седницу, страна 8. и 9.).

Председник др. Момчило Нинчић: Прима ли Одбор овај члан? (Прима.) Објављујем, да је члан 9. примљен. Изволите чути члан 10.

Секретар др. Љуба Поповић чита члан 10., који гласи: (Види III. седница, страна 9.).

Председник др. Момчило Нинчић: Има реч господин др. Владимир Андрић.

Др. Владимир Андрић: Ја бих молио, да се код друге алинеје прими овај додатак:

»Истом казном казниће се и она лица, која саботажом или пасивном резистенцијом ометају правилан ток поверене им службе или рада«.

Министар Правде Марко Ђуричић: Ја примам овај предлог г. др. Андрића.

Председник др. Момчило Нинчић: Прима ли Одбор члан 10. са изменом, коју је предложио г. др. Андрић? (Прима.) Објављујем, да је овај члан примљен са изменом коју је предложио господин Андрић.

Изволите чути члан 11.

Секретар др. Љуба Поповић чита члан 11., који гласи: (Види III. седницу, страна 9.).

Председник др. Момчило Нинчић: Има реч г. Курбеговић.

Фехим Курбеговић: Господо, у чл. 10. уставовљева се као принцип, да чиновници несмеју штрајковати а у члану 11. каже се, ако лица којима није штрајк забрањен покушају да спрече друга лица да раде и т. д. Из овога се може разумети да чиновнике, који покушају да спрече друга лица да раде, неће стићи никаква казна. Ја бих предложио, да се овако каже: лица, која покушају да спрече друга лица да раде, казниће се законом до шест месеци, ако њихова радња не прелази у какво кривично дело.

Министар Правде Марко Ђуричић: Господо, ја не видим да је ово нејасно. Овде смо имали у виду оне, који спречавају штрајкбрехере да раде. Радницима није забрањено да штрајкују. Радници имају права да штрајкују, али тако исто и радници, који хоће да раде, имају право да раде. Овде се дакле предвиђа, да ти радници, који штрајкују и долазе да спречавају оне, који хоће да раде, да се они кажњавају затвором од 6 месеци. Дакле ја не видим, да је ту нешто нејасно.

Милорад Вујичић: Ја мислим, господо, да је ова стилизација апсолутно јасна. Ви знате да по закону о радњама радници имају право штрајка. С тога је њихово право признато чак и Уставом. У томе нема право нико да их спречава, али исто тако ти радници, који имају право штрајка, имају право и да се одрекну тога штрајка и да не штрајкују више. И према томе они радници, који штрајкују немају права и њима се забрањује да спречавају оне, који хоће да раде. Ја, знам, господо, из праксе, да је то најнесавесније злоупотребаљано. Кад једна фракција радника хоће да штрајкује, она нека штрајкује, али кад друга фракција неће да штрајкује, она има право да ради, иначе то би било једно насиље над грађанством и то се овим чланом спречава.

Фехим Курбеговић: Дакле мој би предлог гласио овако: »Лица, која покушају спречавати друга лица да раде, казниће се затвором кроз шест месеци ако њихова радња не пређе како теже кривично дело«.

Министар Правде Марко Ђуричић: Ја усвајам овај предлог г. Курбеговића.

Председник др. Момчило Нинчић: Г. Министар је примио предлог г. Курбеговића. Стога стављам на гласање. Прима ли Одбор овај члан по предлогу г. Курбеговића? (Прима.) Објављујем, да је чл. 11. примљен.

Известилац др. Љуба Поповић чита чл. 12., који гласи: (Види III. седницу, страна 9.).

Председник др. Момчило Нинчић: Пошто се нико не јавља за реч питам одбор, прима ли чл. 12.? (Прима.) Објављујем, да је чл. 12. примљен.

Известилац др. Љуба Поповић чита чл. 13., који гласи: (Види III. седницу, страна 9.).

Јован Ђоновић: Може ли се говорити о чл. 12.? (Чује се: Тај је члан свршен. Можете говорити о чл. 13.)

Председник др. Момчило Нинчић: Пошто се нико не јавља да говори о чл. 13., питам одбор, прима ли чл. 13.? (Прима.) Објављујем, да је чл. 13. примљен.

Известилац др. Љуба Поповић чита чл. 14., који гласи: (Види III. седницу, страна 9.).

Председник др. Момчило Нинчић: Пошто се нико не јавља да говори о чл. 14., питам Одбор, прима ли прочитани чл. 14.? (Прима.) Објављујем, да је чл. 14. примљен.

Секретар др. Љуба Поповић чита чл. 15., који гласи: (Види III. седницу, страна 9.).

Председник др. Момчило Нинчић: Господо, ви сте сада чули овај члан. Реч има г. Ђоновић.

Јован Ђоновић: Додуше, не вреди много говорити, али сам хтео да учиним једну напомену. Кад сте дали право властима, да се жале Касационом Суду на решење Првостепеног Суда, онда треба да дозволите и другој страни, да се може да

жали и да има то право. (Глас: Свака страна има да се жали.) Овде није тако, према овој стилизацији, јер се само власт може жалити. С тога треба ту да буду сви равноправни. (Министар Правде **Марко Ђуричић**: Добро, добро прецизираћемо. — **Ј. Јовановић**: Шта је ово »или друга«, шта се ту подразумева? — Министар Унут. Дела **Светозар Прибићевић**: Подразумева се макар какво друштво, које је имало одобрена правила, па је променило свој циљ.)

Министар Правде **Марко Ђуричић**: Ја примам ову напомену и према томе став 2. имао би гласити овако: »Против овога решења о растурању удружења његови законски представници имају право жалбе у року од три дана Првостепеном Суду. Против решења Првостепеног Суда може се у истом року изјавити жалба Касационом Суду«.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Према томе стављам овај члан 15. на гласање. Да ли прима Одбор овај члан са изменом, коју је предложио г. Ђонковић, а усвојио г. Министар Правде? (Прима.) Објављујем, да је овај члан примљен са овом изменом.

Молим г. секретара, да прочита чл. 16. (**Јован Ђонович**: Он је нејасан.) Реч има г. Министар Правде.

Министар Правде **Марко Ђуричић**: У закону о штатпи су предвиђена кривична дела, а овђе је казано, да ће се казнити само она дела, која су овђе обележена у овоме закону, а за друга дела важиће кривични закон. (**Јован Ђонович**: Ова стилизација није јасна. — Министар **Светозар Прибићевић**: Јасна је сасвим.)

Председник др. **Момчило Нинчић**: Пошто овај члан није јасан, да пређемо даље, док се не донесе јаснија стилизација. Господо, изволите чути чл. 17. Молим г. секретара, да изволи прочитати чл. 17.

Секретар др. **Љуба Поповић** чита члан 17., који гласи: (Види седницу III., страна 9.)

Председник др. **Момчило Нинчић**: Прелазимо на гласање. Прима ли Одбор прочитани члан? (Прима.) Објављујем, да је примљен. Изволите чути члан 18.

Секретар др. **Љуба Поповић** чита члан 18., који гласи: (Види седница III., страна 9.)

Јован Ђонович: Господине председниче, молим Вас, да не решавамо о овом члану, јер је у вези са чланом 16.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Онда да пређемо на члан 19. Изволите чути г. секретара.

Секретар др. **Љуба Поповић** чита члан 19., који гласи: (Види седница III., страна 9.)

Павле Анђелић: Господо, ја сам противан, да се народним посланицима може законом одузети мандат, јер то по моме мишљењу не одговара Уставу. То је једно. Друго, кад је већ реч о чиновницима и службеницима, да се разрешавају дужности због комунистичких идеја, онда бих вас ја молио, пошто већ у чл. 1. није примљен предлог г. Ђоновича, да се сада прими овај део па да се за »свако насиље или злоупотребу одредаба овога закона од стране државних и самоуправних органа у односу на грађанска лица« — ти органи разрешују од дужности као и сви други, који припадају комунистима, или који су се изјаснили за комунистичку идеју. Постоји истина овде једна

примедба, која ми је добачена одавде (с лева), да постоји разлика између идеје и акције. Комунизам не може се сузбијати као идеја, и ја држим за реч г. Министра, који је овде казао, да ће се овим законом гонити само акција а не и идеја, јер се идеја комунизма види још и у пауци Исуса Назаренчанина као и у делима Светозара Марковића, највећег нашега социолога. (Ј. Маговчевић: Он тебе не гађа идејама, него бомбама.) Ја то и не кажем, да овим законом треба гађати идеалисте, него само оне, који су збиља криви, који гађају револверима и бомбама — који су терористе. А затим и онај чиновник, који употреби насиље и злоупотреби овај закон, треба да се кажњава и он, по овоме закону, као год и чиновник комуниста.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч г. Ј. Ђонович.

Јован Ђонович: Ја сам и синоћ казао, а после овога што је казао г. Анђелић, имам да поновим, да ја ни у ком случају не могу бити за то, да народни посланици могу престати бити посланици само на основу једнога закона, који је доншао тек пошто су народни посланици одавно у својој функцији. А затим, не могу одобрити, да народни посланици могу престати бити народни посланици по овоме закону и због тога, што је народни посланик изабраник целог народа, а није посланик једне партије, а тако се и по Уставу и сматра. Ви народноме посланику не можете одузети мандат, јер бисте тим поступком погазили сам Устав. Господо, ја вам то никако не бих саветовао. Ви, господо, можете проскрибовати идеју и забранити комунизам, али онима, који су народни посланици, мандат не можете уништити, ако не ћете да газите Устав. Молио бих вас, да то не учините, јер то неће бити у интересу угледа овога дома, и неће ни на то, да се народ увери да Устав треба поштовати. Ако ми почнемо газити Устав одмах чим смо га довели и то у оваквим битним одредбама његовим, онда ја не знам са каквим правом тражите да га други народ поштује?

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч г. Ј. Јовановић.

Јован Јовановић: Ја бих имао да замерим две ствари овоме чл. 19. овога нацрта. Прво је, што се овим чланом одузимају мандати посланика, који су већ изабрани и што је апсолутно противно чл. 69. и 88. Устава. Ја сам мишљења као и моји другови г. предговорници Анђелић и Ђонович, да се једним законом не могу одузети мандати људима и посланицима, које народ изабере. Посланички мандат може да се одузме само путем народа и путем народног суда. Само народ, који је тим посланицима дао мандате, може им их и одузети, а ако су они заиста учинили штогод у последњим атентатима а г. Министар Унутр. Дела каже да има и доказа да јесу, док они напротив говоре, да немају никакве везе са атентатима, онда ће суд казати, да ли су заиста криви и да ли су њихове намере збиља терористичке и анархистичке као што је овде изнесено. Суд има да донесе ту одлуку. Господо, народни посланици из комунистичког клуба и партије овде су, ми смо такође овде и ако се нађе у току истраге, да су они доиста учествовали у њима, суд ће од нас тражити да их предамо суду а на нама је, да их у томе случају одмах и предамо суду.

С друге стране и ја мислим, да се идеје не могу проскрибовати. Ми смо овим законом ство-

рили један деликт комунистички. На основу овога суд може увек да суди и да осуђује онога, који проповеда комунистичко начело. Али да ми једним законом проscribeујемо идеју, то не може да буде, то није најпредно и сваки на страни ће нам се у том погледу — нећу да кажем смејати, — али рећи, да смо после доношења једнога оваквога Устава дошли до рушења Устава и закона и да смо дошли уназад. Баш је у интересу саме оствари и претреса да гг. посланици из комунистичког клуба седе и даље овде. Лакше ћемо умирити покрет, који је толико захватио и јужни и северни део, и целу нашу земљу. Ја мислим, да ће они онда кад су овде с нама заједно бити под нашом контролом те тако моћи много лакше да утичемо на оне масе, за које кажу гг. посланици комунистички да су ошле испод њиховог утицаја и да врше извесне деликте, које они не могу више да сиречавају, нити рад маса да контролишу. Због тога вас ја молим и позивам, да из овога члана 19. избаците ову одредбу т. ј. да реч: »Нити бити народни посланици, нити чланови самоуправних тела и т. д.« избаците из текста. Закон не може једнога народног посланика лишити његове посланичке дужности. Посланика може разрешити само Устав или суд.

Друга замерка моја јесте што држим, да је ова реченица »Чиниоци и јавни службеници, који би са овога разлога бити разрешени од дужности, могу се противу решења Министровог жалити Државном Савету« непотребна: јер према §§ 76., 69. и 70. законика о чиновницима грађанског реда сваки министар има права да отпусти или пензиониса чиновника, кога хоће, тако да чиновник има права да се жали Државном Савету, а Министрово решење је одмах извршио.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч господин Јосиф Дрофеник.

Јосиф Дрофеник: Ми, који смо из почетка пратили рад ове Уставотворне Скупштине и говорим нарочито посланика комунистичких, ми смо слушали њихове изјаве, које нису остале само у овој сали, него су одмах врло журно биле протурене преко њихових новина у народ. Не морамо се чудити што је психа тих људи под таквом тенденциозном пропагандом на зборовима, а под заштитом имунитета створила ове жалосне догађаје.

Видели смо, да су комунисте у овој високој кући и са ове високе трибуне стално истицали свој програм и нарочито наглашавали потребу крваве науке и крваве социјалне револуције и са овом идејом крваве социјалне револуције они су ишли у народ и утврђивали у народу уверење, да се до новог поретка у друштву може једино и лако доћи само кроз црвену револуцију. Потребу револуције нарочито је истицао и довољно јасно др. Сима Марковић, који се сада налази у црвеној Москви, а чије изјаве сада пориче господ Триша Кацлеровић.

Такав програм није више идејни, тако звани комунистички, него је чисто и просто анархистички, па је и праведно, да се као такав у нашој држави и забрани. Анархија није никаква идеја културе, зато није ни потребита, да буде заступана у овој високој кући, када су се комунисте много пута јасно декларисали, да више нису за еволуционо постигнуће својих циљева, него да је једини спас само у диктатури пролетаријата, која

се диктатура даје остварити једино и само кроз крваву црвену револуцију. Зато ја и моји другови стојимо на становишту, да су то просто анархисте, да је њихова група просто анархистичка група, са којом као поштени сељаци и држављани нећемо више да седимо заједно у овој високој кући, коју су хтели заједно са свима нама бомбама да баце у ваздух са оне галерије.

Треба помислити на то, шта о томе мисле наши поштени и добри грађани, који су се борили за ово уједињење и водећи о томе рачуна треба најенергичније и брзо заштитити нашу државу и нас саме, те зато не треба дати више места, не треба дозволити, да таква анархистичка партија и даље шири свој разорни рад под заштитом посланичких имунитета, не треба дозволити, да се и даље злоупотребљују високе функције народних посланика. Ти људи заразили су својим разорним идејама и проповедама младе људе, да није ни чудо, да се нашло таквих зликоваца, који су бацили бомбу на нашега силнога Регента Александра — хвала Богу да атентат није успео — и на народнога првоборца, милог нам Драшковића и то пред очима невиних деце.

Зато молим господу посланике, да прихвате овај члан 19. како је предложен, јер се ова партија довољно и јасно декларирала као терористичка и анархистичка не само по своје програму и не само по утицају, који је вршила на младе људе својим анархистичким беседама и разорним писањем по новинама и не само примањем за чланове партије наше највеће непријатеље државе као Немце, Маџаре, Бугаре и Арнауце, него је та партија и делом показала, да је анархистичка. Ми нисмо противу идеје, али смо противу тероризма и анархијама, који се као такав у комунистичкој партији приказао.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч господин Војин Бркић.

Војин Бркић: Господо, ја и ако нисам имао последњих дана никакве везе са мојим друговима у клубу, сада кад сам видео текст овога закона и морам да Вам неке ствари овде напоменем. Ви у члану 19. овог пакта кажете, да се посланици, који припадају комунистичкој партији, разрешавају своје досадашње дужности. Међутим, као што је познато, комунистичка партија сада већ не постоји и нема је више од како је Обзнана ступила на снагу. По њиховим правилима онај, који не длаћа извесно време партијски порез, престaje бити чланом те партије. Према томе, по овоме члану, Ви не можете разрешити од дужности господу комунистичке посланике, јер су они престали бити члановима комунистичке Партије Југославије.

Ја сам чуо господина Јовановића и остале предговорнике и мислим и сам, да би било врло опасно, да се усвајањем овога члана погази Устав. Пре би се сложило с тиме, да се она господа комунистички посланици, за које имате доказа, да су криви, да се предаду суду, па ако су имали какве везе са терористима и атентаторима, нека се осуде и они ће онда самом осудом престати бити народни посланици. Али с тим, да се једна цела група посланика с једним законом разрешити своје посланичке дужности, ја се никакво не могу сложити.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч господин Триша Кацлеровић.

Триша Кацлеровић: Господо, од дана Обзване комунистичка партија по закону не постоји. Друго, члан 88. Устава гласи: »Без овлашћења Народне Скупштине њезини чланови не могу се за кривице било какве врсте узимати на одговорност, нити у ма којем случају, нити од ма које власти лишити слободе док траје њихов мандат, осим кад се затеку на самом делу злочина«. Ја ништа друго немам хтео да кажем, него само да прочитам овај члан и да оставим савести Законодавног Одбора, хоће ли примити овакав члан 19., или ће поштовати члан 88. Устава.

Председник др. **Момчило Нинчић:** Има реч господин Министар Правде.

Министар Правде **Марко Буричић:** На примедбе, које се овде чине од стране неке господе посланика поводом овог члана 19., ја вам кажем, да се са овим законом и овим чланом изишло јавно и отворено. Ово је борба противу комунизма. Влада је стала на гледишту, а то је јавно изказала и у овоме пројекту, да је комунистичка организација исто што и анархистичка и да би боље обележила ту ствар и да не би било никакве пометње, ово је изречно стављено у пројекат овога закона.

Ми смо, господо, видели атентат извршен на Регента и убијство покојнога Драшковића. Сви чланови терористичке организације у Новоме Саду јесу чланови комунистичке партије, како они сами веле. Била комунистичка партија растурена или не, чланови њени данас ухваћени у овим злочиначким делима, изјављују да припадају комунистичкој партији. Ми стављамо у овоме законском пројекту, да се сматра као злочин припадање комунистичкој партији. Да ли ми можемо, када смо стали на ово гледиште, казати, да чиновник, не може бити онај, који припада комунистичкој партији. Само припадање казни се као злочин. А народни посланици када би припадали комунистичкој партији, то би била једна немогућност. Народни посланици, који се налазе у Скупштини, бирани на листама комунистичке партије морају да повуку исте консеквенце, које се овде износе и за сва остала лица.

Одредба ова, господо, није лака, ја признајем. Она није лака, она је донела као логична последица целог овог закона. Једанпут кад се стане на гледиште на основу овога, што је истрагом утврђено, да је припадање комунистичкој организацији злочин, онда не можемо доћи до другог закључка него да онај, који припада комунистичкој партији, не може бити народни посланик. Према томе влада је нашла да се мора донети један овакав члан у овом закону, који у опште не дозвољава јавно функционирање ни једноме, који припада оној партији, коју је она огласила да је анархистичка на основу прибраних доказа у досадашњој истрази. Да ли ће то бити примљено или не, то је Ваша ствар, главно је, да је гледиште владе овако.

Председник др. **Момчило Нинчић:** Има реч господин Министар Унутрашњих Дела.

Министар Унутрашњих Дела **Светозар Прибићевић:** Треба, господо, хладно да расправимо ствар. Немојмо ми тако формулисати, да се овим хоће да прогоне идеје комунизма. Да ли су идеје Исуса Христа идеје комунизма или не, то пренустимо органима цркве, да они то расправљају. Ја

ћу овде да кажем ово, да се овде прогања комунистичка акција и пропаганда, која иде за насилном променом друштвеног поретка и да комунистичка партија иде за тим, то је несумњиво. Нами су познати, целој кући, услови под којима се прима у трећу интернационалу и због којих услови прави и искрени социјалисти нису хтели да приђу трећој интернационали. (**Триша Кацлеровић:** Конгрес наше партије, који је меродаван за то, није још о томе решавао.) Један од услова је, да комунистичка партија поред легалних организација мора да подржава и илегалне и да се поред легалних метода служе и нелегалним методама. Тенденција је овога закона та, да се погоди свака акција, свако проповедање таквих нелегалних метода у политичком животу. То је пре свега. Сада да идемо даље.

Члан 69., на који се позива господин Јоца Јовановић, нема никакве везе са овим предметом. То је члан, који се односи на будућу скупштину, која ће трајати 4 године и која се бира тако, да на сваких 40.000 становника долази по један народни посланик, а не да се члан 69. устава односи на ову ствар. Члан 88., на који се позива господин Кацлеровић, говори само о комунизму. Ако се прими овај закон по коме се ставља комунистичка партија, која иде за насилном променом друштвеног поретка, као нелегална, онда кад се примени овај закон, не долази случај ни по члану 69., ни по члану 68. Устава, него долази само под случај инкомпатибилитета, као год што би један посланик изгубио мандат, ако је у вези са каквим предузећем државним или је починио какве злочине. Исти је такав случај господе комунистичких посланика, јер кад не постоји комунистички клуб у Народној Скупштини, онда после доношења овога закона, не може постојати комунистички клуб на ни комунистички посланици, и ту је случај инкомпатибилитета, а не случај из члана 89. или 69. Устава.

Триша Кацлеровић: Господа Прибићевић и Љуба Јовановић позивали су се на 21. услов, који је трећа интернационала ставила свакој комунистичкој партији за њен пријем у трећу интернационалу.

Што се тиче комунистичке партије Југославије, имам да изјавим ово: Још пре 10 до 11 месеци ови су услови били објављени. Наша партија је сазнала за те услове и добила их је у месецу септембру. Ми смо онда били у великој изборној борби. Хоће ли једна партија да буде примљена у трећу интернационалу, да усвоји те њене услове — о томе има да реши конгрес. Због изборне борбе, у којој смо тада били ангажовани, ми тада нисмо били у могућности да са меродавног форума изјавимо, хоћемо ли примити те услове или не ћемо, и према томе тврђење, да је наша партија те услове примила, посве је нетачно, па је зато и нетачно и то, да је наша партија и примила то, да ће се служити и нелегалном борбом на основу те 21. тачке. Остајем ипак при томе, да ће и законодавни одбор, а преко њега и Народна Скупштина погавити и Устав и учинити једно нечувано дело, ако буду усвојили то, да се одузимањем мандата кажњавају људи, који нису учинили никакво кривично дело, за које бар са меродавног форума није таква реч пала. Према томе ја сматрам, ако Народна Скупштина и Законодавни Одбор усвоје овај члан 19., да ће то бити један

уникум не само за Југославију, него уникум пред којим ће цео цивилизовани свет стати запрепашћен. Господин Прибићевић, који се често појављује на Запад, не може навести ниједну државу, да је поништила мандате комунистичких посланика.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч господин Министар Унутрашњих Дела.

Министар Унутрашњих Дела **Светозар Прибићевић**: Господо, мени се чини, да је господин др. Сима Марковић изјавио овде усред Скупштине, да се поноси тиме што је комунистичка партија Југославије прва прихватила услове треће интернационале.

Триша Кацлеровић: Ми смо изјавили, да смо приступили трећој интернационали. Москва је поставила 21 услов, али је те услове према приликама у појединим државама редуцирала. Тако за Немачку је поставила 10, за Француску свега 11 тачака. Наш меродавни конгрес није решио, да ли прима услове треће интернационале, сву 21 тачку. Можда он то не би примио.

Јован Маговчевић: Ја бих код овога члана предложио, да се у првом ставу дода још и ово: »Ово се односи и на службенике приватних установа, које имају извесне нарочите повластице од државе, а који припадају комунистичкој странци.«

Министар Унутрашњих Дела **Светозар Прибићевић**: Ја прихватам овај предлог у име владе.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Стављам на гласање овај члан по предлогу владе, са изменом, коју је предложио господин Маговчевић, на коју је влада пристала. (**Павле Анђелић**: Је ли влада мој предлог примила?) Влада је изјавила, да не прима ваш предлог.

Господа, која су за то, да се прими овај члан по предлогу владе са изменом господина Маговчевића, нека изволе седети, а која су против, нека изволе устати. (Мањина устаје.) Објављујем, да је овај члан примљен.

Изволите чути нову редакцију члана 16.

Има реч господин Министар Правде.

Министар Правде **Марко Ђуричић**: Била је погрешка приликом израђивања; међутим члан 16. гласи овако:

»Остала злочинства и преступи из опште казненог законика учињена путем штампе и јавним зборовима и удружењима казниће се по Општем Казненом Законнику у колико су његове казне строже.

Блаже одредбе разних покрајинских закона о штампи и о јавним зборовима и удружењима у погледу појединих кривичних дела престају важити у колико се тичу ових дела«.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч господин Јован Боновић.

Јован Боновић: Чим је остало, да »остала злочинства и преступи из Општег Казненог Законика учињена путем штампе, да се казне по Општем Казненом Законнику«, значи да нема закона о штампи, значи да се штампарске кривичне казне по општем кривичном закону. (Министар Унутрашњих Дела **Светозар Прибићевић**: За ова дела.) Не каже се за ова дела, него за остала злочинства. Ви кажете »остала злочинства из Општег Казненог Законика«. Кажите из овога закона, а не из општег Казненог Закона. Значи, да се кривиче из Општег Казненог Закона, учињене путем

штампе, суде по Казненом Закону, а не по закону о штампи. Донесимо кривични закон па да видите шта сте урадили. Ја сам прочитао привични закон и по овоме, како сте ви стилизовали овај члан, новине не могу напасти критику ни једног административног акта.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Прекидам седницу за 5 минути док се нова стилизација не направи.

(После прекида.)

Потпредседник др. **Грегор Жерјав**: Реч има господин Министар Правде.

Министар Правде **Марко Ђуричић**: После објашњења члан 16. отпада сасвим.

Молим, господине Боновићу, прочитајте члан 18. са вашим додатком.

Јован Боновић: »С обзиром на наређење члана 21. овог закона, има се у будуће сматрати, да су наређења члана 58. одељка првог српског закона о штампи, као и покрајинских закона о штампи, престала важити у колико се односе на кривице по овом закону«.

Потпредседник др. **Грегор Жерјав**: Прима ли одбор члан 18. са додатком господина Боновића? (Прима.) Објављујем, да је примљен. Молим, да се прочита члан 20.

Секретар др. **Љубомир Поповић** чита члан 20. (Види седницу III., страну 9.)

Фехим Курбеговић: Господо, ја бих предложио, да се овај члан допуни овако: »За све кривице по овоме закону судиће редовни судови по слободном судијском уверењу и то као хитне предмете пре свих других кривичних дела«.

Миша Трифуновић: Ја предлагам ову допуну: »Ну, изузетно од § 58. кривичног закона за Краљевицу Србију кривац ће се моћи осудити на смрт за злочине учињене по овоме закону, ако у времену учињеног дела има пуних 18 година живота.

Потпредседник др. **Грегор Жерјав**: Реч има господин Боновић.

Јован Боновић: Ја се не слажем с тиме, да се смањују године за пунолетство. Пунолетство се рачуна са 21. годином и тако треба да остане, зашто да га смањујемо?

Ако га смањујемо за ове кривице, смањимо пунолетство у опште за све кривице, за све случајеве и за све односе. Ја сам против предлога господина Трифуновића.

Јован Јовановић: Ја се придружујем примедбама господина Боновића, да не треба смањити број година за пунолетство.

Потпредседник др. **Грегор Жерјав**: Прима ли Одбор члан 20. у стилизацији измењеној од стране посланика господина Курбеговића и господина Милоша Трифуновића, које је две измене примио господин Министар Правде. Господа, која су за члан 20. са овим двема изменама, нека изволе седети, а господа, која су против, нека изволе устати. (Већина седи.) Констатујем, да је члан 20. примљен већином гласова. Изволите чути члан 21.

Секретар др. **Љуба Поповић** чита члан 21., који гласи: (Види седницу III., страну 9.)

Потпредседник др. **Грегор Жерјав**: Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање. Прима ли одбор члан 21.? (Прима.) Констатујем, да је члан 21. примљен.